

Economisch-Statistische Berichten

De gemeente als financier

★

Prof. Dr. A. Kraal

Indonesië
Financiën en Deviezen

★

De Amerikaanse conjunctuur

★

Drs P. van Zuuren

De binnenschipper als valutavaarder

★

Het discussiecentrum: de Ver. Naties

★

Ed. van Cleeff

De Vereniging voor de Staathuishoudkunde

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

38e JAARGANG

No 1860

WOENSDAG 21 JANUARI 1953

Bij de Provinciale Planologische Dienst van Overijssel kan worden geplaatst een

ERVAREN SOCIOGRAAF

Alleen zij, die beschikken over een ruime ervaring, liefst op planologisch gebied, gelieven tot 31 Januari a.s. schriftelijk te solliciteren bij de directeur van genoemde dienst, Stationsweg 5 te Zwolle.

DE N.V. NEDERLANDSCHE SPOORWEGEN

vraagt voor haar secretariaat een

ECONOMISCH DOCTORANDUS

of **JURIST** (met keuzevak economie voor doctoraal examen)

met belangstelling voor economische research en voor vervoers-economische vraagstukken, tevens goed stylist.

Leeftijd tot plm. 35 jaar.

Brieven met uitvoerige inlichtingen en vergezeld van foto te richten aan de 2e Afdeling van de Algemene Dienst der N.V. Nederlandsche Spoorwegen te Utrecht.

R. MEES & ZONEN

A° 1720

BANKIERS & ASSURANTIE-MAKELAARS

ROTTERDAM

AMSTERDAM - 's-GRAVENHAGE
DELFT - SCHIEDAM - VLAARDINGEN

DYNAMOS, MOTOREN, INSTALLATIES

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: *Pieter de Hoochweg 122, Rotterdam-W.*
Telefoon 38040. Giro 8408.

Bankiers: *R. Mees en Zoonen, Rotterdam.*

Redactie-adres voor België: *Seminarie voor Gespecialiseerde
Ekonomie, 14, Universiteitstraat, Gent.*

Abonnementen: *Pieter de Hoochweg 122, Rotterdam-W.*

Abonnementsprijs, franco per post, voor Nederland en de Uniegebieden en Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f 26,—, overige landen f 28,— per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Losse nummers 75 cts.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam-W.

Advertenties. Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Koninklijke Nederlandsche Boekdrukkerij *H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam.* (Telefoon 69300, toestel 1 of 3).

Advertentie-tarief f 0,30 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgave van redenen te weigeren.

EERSTE NEDERLANDSCHE COÖPERATIEVE KUNSTMESTFABRIEK VLAARDINGEN.

vraagt

Commerciëel medewerker

Veelzijdige werkring voor iemand met koopmanstalent.

Leeftijd niet boven 30 jaar. Psychotechnisch onderzoek vereist. Sollicitaties in handschrift (geen ballpoint).

De gemeente als financier

Het gemeentelijk apparaat wordt door buitenstaanders vaak miskend. Te veel wordt vergeten dat achter de voor de buitenwereld bestemde, dorre bepalingen en „schrijvens”, plaatselijke verordeningen en bekendmakingen, ideeën en initiatieven op velerlei gebied schuil gaan.

Dat het aan ideeën niet ontbreekt is o.a. gebleken toen het aantrekken van financieringsmiddelen, onder druk van de Overheid, grote moeilijkheden opleverde. De wegen waarlangs men gelden wist te verkrijgen, men zou haast zeggen verschalken, waren vele. Door de ervaring wijs geworden en ook wel onder de invloed van de eerst einde 1952 opgeheven bepaling dat men geen projecten tot uitvoering mocht brengen alvorens men van langlopende financieringsmiddelen verzekerd was, heeft men, toen het getij keerde, onverstoortbaar gelden „gehamsterd”. Om daarbij nieuwe ervaringen op te doen; de rentevoet en het aanbod van langlopende middelen ontwikkelden zich anders dan men bij het nemen van de beslissingen met voldoende zekerheid kon voorzien. Men moet (voorlopig althans) de risicopremie betalen, die destijds als eventualiteit was ingecalculleerd.

De gemeenten hebben sedert geruime tijd, met het oog op de plaatselijke werkgelegenheid, het aantrekken van nieuwe industrieën in hun vaandel geschreven. Men behoeft zich slechts „E.-S.B.”s voor de geest te halen, waarin het voor de gemeenten aantrekkelijk was om te laten zien hoe ideaal hun industrieterrein was gelegen, om zich bewust te worden, dat Nederland overdekt is met plaatsen bij uitstek aanbevolen om zich te vestigen. Aan aanbod dan ook geen gebrek, hetgeen zich in de ontwikkeling uit. Het aanprijzen van industrieterrein bleek niet voldoende; de bouw van industriehallen, in anticipatie op gegadigden, was een volgende stap. Het financieren van en ook het doen volvoeren van de bouw van de fabriek, geheel aangepast aan de behoeften van het bedrijf, bleek zelfs noodzakelijk om in een gemeente industrieën aan te kunnen trekken. Noodzakelijk, omdat andere gemeenten het ook doen. De positie van een groot

aantal aanbieders tegenover enkele vragers!

De gemeenten zetten door. Zij kunnen — thans vlot — de financieringsmiddelen verstrekken, ontwerpen uitgebreide contracten met ingenieuze boetebepalingen en betreden de weg van de financier.

Leef gevaarlijk! Maar een goed Nederlander tracht het risico te spreiden. Dat het aantrekken van nieuwe industrieën eerst dan goed in het belang van de gemeente is, wanneer de gevoeligheid voor een depressie hierdoor minder wordt, is in het beleid te betrekken, hetgeen ook gebeurt. Maar het zal voor vele gemeenten niet mogelijk zijn genoegzaam industrieën aan te trekken en zodanige marges tussen debet- en creditrente te bedingen, dat zij voldoende reserves kunnen kweken om, in het raam van deze activiteit, tegenvallers op te vangen.

Want deze zullen er ongetwijfeld komen. Nog niet eens zozeer omdat de ambtenaar nu eenmaal anders geaard en van instelling is dan de zakenman, maar vooral omdat na 7 jaren van bloei wat betreft het aantal faillissementen en tegenvallers in de exploitatieresultaten, men niet mag rekenen op een „eternal prosperity”. Het hangt met de zich veranderende inzichten in de taak van het gemeentelijk apparaat samen, dat deze risico's veelal bewust worden aanvaard. Voor het verbeteren van de omstandigheden, waarin de gemeente verkeert, is het bestuursapparaat bereid eventuele offers te brengen.

In vele gevallen zal dit optreden gunstig zijn voor de industrialisatie in het algemeen; de gemeenten overvragen de nieuwkomers bepaald niet. Mogelijk — en dit is niet uitgesloten — zal later blijken, dat deze vorm van financiering samenhangt met de veranderingen, welke zich in de structuur van de kapitaalmarkt voltrekken. Het is echter ook niet uitgesloten, dat men het later zal betreuren, dat door het individuele optreden van de gemeenten (in een ongunstige marktsituatie) spreiding van het risico niet voldoende kan plaatsvinden, met als gevolg, dat deze „zakelijke” activiteit van de gemeenten, in zijn financiële consequenties, verweven kan worden met de bestuurlijke.

v. d. B.

¹⁾ Men zie bijv. J. H. Textor „Vergroting van het kostenbesef bij Overheids-personeel” (publ. 321 Nederlands Instituut voor Efficiency).

INHOUD

	Blz.		Blz.
De gemeente als financier, door Drs C. van den Berg	43	Internationale notities:	
Economische kroniek van Indonesië, door Prof. Dr A. Kraal	45	Verlaging van uitvoerrechten in Indonesië ...	57
De Amerikaanse conjunctuur op lange termijn	48	Boekbesprekingen:	
Onze internationale binnenscheepvaart als deviezenbron, door Drs P. van Zuuren	51	J. Diederich: Vragenlijst voor marktonderzoek, bespr. door Prof. Dr P. J. Verdoorn	57
Economische vraagstukken in de Verenigde Naties	54	H. Ferro: De indeling van Nederland in economisch-geografische gebieden, bespr. door Prof. Dr P. J. Verdoorn	58
De Vereniging voor de Staathuishoudkunde, door Ed. van Cleeff	56	Geld- en kapitaalmarkt, door Drs J. C. Brezet	58

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen; F. de Vries; C. van den Berg (secretaris). Redacteur-Secretaris: A. de Wit. Assistent-redacteur: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens; J. van Tichelen; R. Vandeputte.

DE ARTIKELEN VAN DEZE WEEK

Prof. Dr A. KRAAL, Economische kroniek van Indonesië.

Méδιο December 1952 heeft de Indonesische Regering de begrotingen 1952 en 1953 met een daarop betrekking hebbende Financiële Nota en — voor de eerste maal — een Deviezenrapport aan het parlement voorgelegd. De inkomsten van 1952 worden geraamd op 9.179 mln, de uitgaven op 13.505 mln. Het tekort 1952 bedraagt derhalve 4.327 mln. Voor 1953 zijn de ramingen resp. 7.580, 9.373 en 1.793 mln. De Regering van Indonesië heeft gekozen uit een grote reeks alternatieve mogelijkheden, alle met min of meer onzekere uitkomsten. Ten einde de bijzondere breedte der onzekerheidsmarges, waarbinnen de mogelijke en waarschijnlijke inkomsten van de diverse sectoren van het economisch leven in Indonesië liggen, te illustreren, commentarieert schrijver enkele onderdelen van de Financiële Nota en het Deviezenrapport.

De Amerikaanse conjunctuur op lange termijn.

In de afgelopen weken is in de Verenigde Staten een stroom van publicaties en voorspellingen verschenen over de conjunctuurvooruitzichten voor dit jaar en later. De full employment-aanhangers worden vooral vertegenwoordigd door de economische adviseurs van President Truman. Zij hebben een optimistische voorspelling voor de volgende jaren gegeven. De aanhangers van de cyclische conjunctuurbewegingen zijn in te delen in naïeve en wetenschappelijke voorspellers. De naïeve voorspellers baseren zich uitsluitend op historische reeksen. De wetenschappelijke voorspellers wijzen terecht op de werking van het versnellingsbeginsel en de multiplier. Ten slotte is er nog een tussengroep, welke grote waarde hecht aan bepaalde expanderende krachten. Voor de economische stabiliteit en expansie moet in de eerste plaats worden gerekend op de bewegelijkheid van het particuliere bedrijfsleven en van de consumenten. Daarnaast moet de bijdrage voor stabiliteit door middel van de flexibiliteit van de federale fiscale, monetaire en reguleringsprogramma's niet worden onderschat.

Drs P. VAN ZUUREN, Onze internationale binnenscheepvaart als deviezenbron.

Door het Centraal Bureau voor de Statistiek is uitgemaakt, dat de Nederlandse koopvaardij in het jaar 1951 een bedrag van ca f 700 mln aan deviezen heeft ingebracht, exclusief de tankscheepvaart en de coasters. De internationale binnenscheepvaart verwierf voor Nederland slechts ca f 77 mln; de Rijnvaart had hierin het grootste aandeel, bijna f 60 mln. Hierbij moet nog worden bedacht, dat 1951 voor de internationale binnenvaart een zeer gunstig jaar was. Dat de cijfers van onze zeescheepvaart zoveel gunstiger zijn, is in de eerste plaats een gevolg van de grotere omvang van onze koopvaardijvloot. Bovendien was de conjunctuur voor onze zeescheepvaart gunstiger en ten slotte neemt de koopvaardijvloot in sterke mate deel aan het verkeer tussen derde landen, hetgeen van onze Rijnvloot niet kan worden gezegd. Niettemin moet het volgens schrijver mogelijk worden geacht dat onze binnenscheepvaart als deviezenbron een grotere betekenis krijgt in het kader van de Europese economische integratie.

Economische vraagstukken in de Verenigde Naties.

Reeds van het begin van de oprichting van de V.N. heeft men de ontwikkeling van de minder ontwikkelde

gebieden als een vraagstuk gezien van bijzonder groot gewicht. Het voortbestaan van grote delen van de wereld in een toestand van mindere welvaart is een gevaar voor de wereldvrede. Ook in sociaal opzicht acht men de mindere welvaart onaanvaardbaar. Economisch gesproken dient zo spoedig mogelijk gestreefd te worden naar vergroting van de welvaart van de minder ontwikkelde gebieden, daar er een interdependentie aanwezig is tussen de gebieden van hogere en mindere ontwikkeling. Ten gevolge van de daling van de grondstoffenprijzen na de Korea-boom zijn vele minder ontwikkelde gebieden met grote moeilijkheden geconfronteerd, voortvloeiend uit de achteruitgang van de exportopbrengst. Om maatregelen hiertegen te nemen hebben de V.N. resoluties aangenomen betrekking hebbend op de directe verhoging van de productie in, technische bijstand en financiële hulp aan minder ontwikkelde gebieden.

Ed. VAN CLEEFF, De Vereniging voor de Staathuishoudkunde.

De Vereniging voor de Staathuishoudkunde is in feite niet meer *het* maar *een* centrum der Nederlandse economen. Een organisatie van wel wat eenzijdig en ouderwets karakter. Menig niet-liberaal zal het gevoel hebben hier in een in wezen liberaal gezelschap te komen, waar hij, typisch liberaal-op-zijn-best, als volkomen gelijkwaardig wordt ontvangen en aangehoord, ja, misschien zelfs praeadviseur of voorzitter kan zijn, maar waar hij zich toch een beetje een vreemde eend in de bijt voelt. De Vereniging voor de Staathuishoudkunde wordt nog steeds, ouderwets, gekenmerkt door het „debat” en niet door het „gesprek” — eens worden is geenszins nodig. Op de vraag, of deze vorm nog past in deze tijd, antwoordt schrijver zeker niet bevestigend. Ook de moderne methode van discussiegroepen kent de Vereniging voor de Staathuishoudkunde blijkbaar nog niet, hetgeen schrijver betreurt.

SOMMAIRE

Prof. Dr A. KRAAL, Chronique économique de l'Indonésie.

Vers la mi-décembre 1952 le Gouvernement indonésien a présenté au parlement les budgets de 1952 et 1953 accompagnés d'une note financière et d'un rapport sur la situation en matière de devises. Ces deux derniers documents constituent le sujet du présent article.

La conjoncture américaine à long terme.

Il s'agit ici de la discussion de quelques récentes publications qui ont paru aux Etats-Unis, concernant la conjoncture de cette année et des années ultérieures.

Drs P. VAN ZUUREN, Notre navigation intérieure internationale en tant que source de devises.

La flotte marchande néerlandaise a rapporté environ 700 millions de florins en devises durant 1951. La navigation intérieure internationale n'a rapporté que 77 millions.

Problèmes économiques aux Nations Unies.

Dans cet article l'auteur donne un aperçu de ce qui a été discuté durant la plus récente réunion des Nations Unies concernant les questions économiques.

Ed. VAN CLEEFF, La „Vereniging voor de Staathuishoudkunde” (Association pour l'Economie Politique).

Economische kroniek van Indonesië

(4e kwartaal 1952)

Op Nieuwjaarsdag legde de Minister van Defensie, sultan Hamengku Buwono, zijn ambt neer. Daarna heeft het Kabinet enkele maatregelen genomen met betrekking tot de reorganisatie van de legerleiding. Zulks voorkwam dat de (socialistische) Minister van Financiën en Justitie het voorbeeld van de sultan volgden.

Een kabinetscrisis in deze dagen zou wel zeer ongelegen zijn gekomen, nu juist (medio December) aan het parlement zijn overlegd de begrotingen 1952 en 1953 met een daarop betrekking hebbende „Financiële Nota” (hierna aangeduid met F.N.) en — voor de eerste maal — een „Deviezenrapport” (D.R.).

De verklaring, die het „Kabinet Wilopo” in Mei jl. na zijn ambstaansvaarding had afgelegd, de daarop volgende parlementaire beschouwing en het regeringsantwoord hadden reeds enig idee gegeven van de verwachtingen, die de Regering koesterde omtrent het verloop van 's Lands financiën, de monetaire ontwikkeling enz. in 1952¹⁾. Nader onderzoek en inmiddels genomen maatregelen hebben de oude ramingen in zoverre gewijzigd, dat voor 1952 de inkomsten 160 mln en de uitgaven ca. 500 mln hoger zijn geschat en wel op resp. 9.179 mln en 13.505 mln. Het begrotingstekort 1952 is derhalve 4.327 mln. Voor 1953 begroot de Regering de inkomsten op 7.580 mln, de uitgaven op 9.373 mln en het tekort op 1.793 mln.

Het zou te ver voeren uit te wijden over: de redenen die er toe geleid hebben, dat de begroting er uit ziet zoals zij nu is; waarom men de intoring op de deviezenreserves heeft bepaald op 1,3 mrd, enz. De Regering heeft gekozen uit een grote reeks alternatieve mogelijkheden, alle met min of meer onzekere uitkomsten. Zij heeft gekozen die combinatie die naar haar gevoelen een optimaal nuttig effect voor Indonesië oplevert. Het enige waarop Uw kroniekschrijver in dit bestek wil wijzen, is de bijzondere breedte van de onzekerheidsmarges, waarbinnen de mogelijke en waarschijnlijke uitkomsten van de diverse sectoren van het economisch leven in Indonesië liggen.

Ter illustratie een kort commentaar op enkele onderdelen van de F.N. en het D.R.²⁾ Deze commentaar zal hier en daar een kritisch karakter dragen. Ook elders zullen kritische geluiden niet ontbreken op deze belangwekkende beschouwingen. Maar hoe het ook zij, de Regering — en in het bijzonder de Minister van Financiën — verdient alle waardering: voor hetgeen door enkelen onder leiding van de Minister van Financiën werd verricht onder uiterst moeilijke omstandigheden, met gebrekkige gegevens en binnen korte tijd; voor de moed de resultaten van het uiteraard nog onvolmaakte onderzoek voor publieke discussie vrij te geven.

Begroting en werkelijkheid.

Een gespecificeerde verantwoording van de bedragen,

¹⁾ Zie „Economische kroniek van Indonesië”, 2e kwartaal 1952 in „E.-S.B.” van 16 Juli 1952.

²⁾ De lijvige F.N. en het D.R. zijn door de Indonesische tekst slechts voor een enkele buitenlander voldoende toegankelijk. Enige grote bedrijven en instellingen zijn in samenwerking met de vertaling begonnen, doch nog niet gereed. Deze niet complete, en door de Indonesische Regering niet geautoriseerde vertaling, plus enkele officiële persmededelingen, zijn het materiaal waarmee Uw kroniekschrijver gewerkt heeft. Een officiële vertaling in het Engels schijnt op komst te zijn.

die in een bepaald jaar werkelijk 's Lands Kas zijn binnengevloeid en uitgegaan, is nog nimmer door een Indonesische Regering gepubliceerd. Een gedetailleerde vergelijking van begroting en realiteit is daardoor niet mogelijk.

Reeds voor de soevereiniteitsoverdracht bevatten de begrotingen — welke niet zijn gepubliceerd — zowel in de personele als in de materiële uitgaven een grote hoeveelheid „lucht” (niet in het begrotingsjaar realiseerbare plannen). Wat de begroting-opstellende dienstleiders zouden kunnen realiseren, was door hen moeilijk te schatten. Zij begrootten daarom zeer ruim en zo kwam er een hoeveelheid „lucht” in hun ramingen, die er door het Departement van Financiën slechts zeer ten dele kon worden uitgeperst. Na 1950 was dit zeker niet minder. Pogingen tot beknotten van de begrotingen, vooral van zgn. welvaartsprojecten, liepen al spoedig het gevaar voor overblijfsels uit de koloniale tijd gezien te worden. De begrotingsdiscipline liet vaak veel te wensen over. Zo is het te begrijpen, dat de begrotingen tot nu toe weinig houvast gaven, terwijl harmonie in de uitgaven geenszins gewaarborgd was. De grote schommelingen in de binnen- en buitenlandse middelen van het land droegen het hunne bij tot het doen ontstaan van disproportionaliteiten.

Met deze praktijk voor ogen wordt het enigszins verklaarbaar hoe het mogelijk is, dat de begroting van de uitgaven voor 1953 ruim 4,1 mrd, is 30 pCt, lager ligt dan die voor 1952. De indruk, dat het vooral „lucht” geweest is wat uit de begroting 1952 geperst is, wordt versterkt door het feit, dat volgens de F.N. de voor investaties uitgetrokken bedragen 20 pCt van het totaal voor 1952 uitmaken en 17 pCt van het totaal voor 1953.

Dit zou er op neer komen, dat ongeveer 3 mrd minder voor de gewone dienst (F.N.: „routine-uitgaven”) is uitgetrokken. Salarisverlaging noch massaal ontslag staat op het programma. Toch zegt de F.N. dat de routine-uitgaven „voor 1953 reeds veel minder dan voor 1952 bedragen”. Hoewel er niet aan getwijfeld behoeft te worden, dat de verlaging van vele begrotingsposten tot reële vermindering in de uitgaven voor 1953 zal leiden, toch kan Uw kroniekschrijver zich niet aan de indruk onttrekken dat een belangrijk deel van de spectaculaire vermindering der uitgaven verkregen is door het schrappen van begrotingsposten, die in 1952 niet gerealiseerd zijn. De vraag dringt zich op, *in hoeverre is het begrotingstekort van 1952 reëel?*

Begrotingstekort en geldcirculatie 1952.

Bij gebrek aan een direct antwoord op de zo juist gestelde vraag, zou men kunnen trachten indirect, nl. via een analyse van de geldcirculatie, tot een inzicht te komen. De F.N.-doet een poging in deze richting, die begint met het volgende overzicht.

Geld in circulatie	per 1/1	1/6	1/10	31/12/52
Chartaal geld	R 3.327	3.647	3.830	3.800 mln
Giraal geld	R 1.805	2.255	2.650	2.800 mln
Totaal	R 5.132	5.902	6.480	6.600 mln

Hieruit blijkt „een vermeerdering van het in circulatie zijnde geld met ca 1½ mrd”. De F.N. vervolgt: „T.b.v. de berekening van het begrotingstekort is als richtlijn gebruikt de verrekening tussen het Land met de Javasche Bank over het tijdvak 1/1 t/m 31/7/52”. Door de uitkomsten der eerste 7 maanden met 12/7 te vermenigvuldigen komt men tot de volgende globale berekening:

Saldo neutrale posten	R 750 mln
Saldo posten binnenland	R 1.850 mln
Saldo posten buitenland	R 1.200 mln
Saldo begroting 1952	R 3.800 mln

Het verschil tussen de toename van de geldhoeveelheid (ad 1½ mrd) en het „Saldo posten binnenland” ad 1.850 mln wordt in de F.N. als volgt verklaard. Het deviezenbezit is met R 2 mrd verminderd, nl. 1.200 mln voor regeringsbetalingen (zie „saldo posten buitenland”) en 800 mln voor particuliere betalingen aan het buitenland ³⁾. Zou deze 800 mln „de enige wijziging in de geldcirculatie in de particuliere sector zijn, dan zou de geldcirculaire met R 800 mln zijn verminderd. In de geschatte vermindering ad R 350 mln is naast de hoeveelheid geld ad R 800 mln in de particuliere sector tevens de uitbreiding van de geldcirculatie in de particuliere sector ad R 450 mln wegens andere oorzaken begrepen”.

Zou men deze indirecte berekening accepteren, dan is het tekort 1952 dus niet 4.327 mln doch 3.800 mln. Het verschil zou de hiervoor veronderstelde „lucht” kunnen zijn ⁴⁾. Voorzichtigheid in deze conclusie blijft echter geboden. De indirecte berekening geeft immers slechts saldi. Deze zeggen niets omtrent de feitelijke hoogte van inkomsten en uitgaven. Gezien het feit dat de Nota in November werd afgesloten, lijkt het echter niet waarschijnlijk, dat de begrote inkomsten veel van de werkelijkheid zullen afwijken.

Nemen we de begroting der inkomsten als juist aan, dan is echter het bedrag der uitgaven nog niet zonder meer te bepalen door bij de inkomsten op te tellen het tekort dat uit de verrekeningen met De Javasche Bank blijkt. Om een enkel vraagpunt te noemen: Hebben de bedragen genoemd in de opstelling van de verrekeningen met De Javasche Bank uitsluitend betrekking op inkomsten en uitgaven van 1952? Hoe lag de verhouding tussen 's Lands debiteuren en crediteuren 1952?

Conclusie: De cijfers moeten met grote voorzichtigheid worden gehanteerd. Vooral de onzekerheidsmarges met betrekking tot de saldi zijn ruim te nemen. De behoefte aan een op de begrotingsonderdelen aansluitend overzicht van de werkelijke inkomsten en uitgaven doet zich ook in dit verband sterk gevoelen.

Inkomsten 1953.

In tegenstelling tot de begroting 1952 is de raming van de inkomsten in 1953 niet meer dan een globale schatting met grote onzekerheidsmarges. Ongeveer de helft van 's Lands inkomsten is rechtstreeks afhankelijk van de waarde van de im- en export. Bovendien heeft een daling in de wereldmarktprijzen eerder inkrimping dan uitbreiding van de exportproductie ten gevolge. Ineenschrompeling van de internationale handel drukt in Indonesië sterker nog dan in de meeste Europese landen ook de inkomsten uit anderen hoofde en in het bijzonder die uit

³⁾ Volgens lijst 16 in Hst. IV van de F.N. zou het totale deficit van de betalingsbalans 2.676 mln bedragen. Hiervan werd 1.114 mln door „E.C.A.-grants” e.d. gefinancierd. Het restant ad 1.462 mln is dan het negatieve saldo van de „mutaties bezitsrecht deviezen”. Men zou verwachten, dat dit saldo bij de berekening van het verband tussen begrotingstekort en geldcirculatie was gebruikt.

⁴⁾ Deze opmerking en die in noot 3 ter illustratie van de indruk hoe blijkbaar de tijd ontbroken heeft om vóór de opleving van het werk de dwarsverbanden nog eens goed na te zien.

„bedrijf en beroep”, althans indien de laatste groepen geen gelegenheid wordt geboden inflatiewinsten te behalen.

Rubber heeft de laatste jaren 50 à 70 pCt van het totale exportbedrag opgebracht. De dezer dagen in Londen te houden conferentie van de Rubber Studygroup verdient meer nog dan gewoonlijk de aandacht, nu daar ter tafel zal komen een regeling tot het vaststellen van minimum en maximum prijzen voor rubber en tot het aanhouden van een op deze prijzen reagerend bufferstock. Er schijnt een redelijke kans te zijn op positieve resultaten!

Intrigerend is de post „Andere inkomsten”. In de begroting 1952 komt hij voor met een bedrag van 2,25 mrd; in 1953 met 1,83 mrd. In 1952 viel er ruim 2 mrd aan opbrengsten van deviezen-certificaten onder. Het is ondenkbaar dat het voor 1953 opgenomen bedrag grotendeels zou voortvloeien uit de „inducement-premies” volgens de thans bestaande regelingen en tarieven. Die zouden niet veel meer dan de helft opleveren. De grootte van het bedrag doet vermoeden, dat nieuwe bronnen van inkomsten zullen worden aangeboord. Gezien de post waaronder deze nieuwe inkomsten zijn opgenomen, en na overweging van de denkbare mogelijkheden, lijkt het niet gewaagd te veronderstellen, dat uitbreiding zal worden gegeven aan het aantal goederen, welke met een „inducement-premie” zullen worden belast resp. verhoging van de bestaande tarieven. Vervanging van de term „inducement” door bijv. „weelde” zou een terminologische verbetering betekenen. Vervanging van „heffing” door „belf” zal bij toetreding van Indonesië tot het I.M.F. noodzakelijk kunnen blijken. Het zou tevens een beperking kunnen meebrengen van de in de economische politiek van Indonesië toch weinig passende, exorbitant hoge bescherming, die een „inducement-premie” van 200 pCt meebrengt voor de industrie van luxe-producten. Of schoonsmeer nu wel thuis hoort in de groep van 200 pCt inducement, leent zich bezwaarlijk voor een objectieve beantwoording.

Uitgaven 1953.

Wat de uitgaven voor 1953 betreft kan wel worden aangenomen dat er nu niet veel „lucht” meer in de begroting zit. Dat het tekort uit dien hoofde zou meevallen is niet te verwachten. Sterk verscherpte begrotingsbewaking is nodig om belangrijke tegenvallers te voorkomen. Het begrotingstekort 1953 ad 1,8 mrd als werkhypothese aanvaardende, thans een enkele opmerking over

Monetair evenwicht en productievergroting.

Volgens de F.N. zal de monetaire invloed van het tekort op het economisch proces voor 1,3 mrd gecompenseerd kunnen worden door interen op de deviezenreserves. De resterende toename in de circulerende geldhoeveelheid ad 500 mln dient „voor de handhaving van het monetairen economisch evenwicht... in evenwicht gehouden worden door de toename van de nationale productie, in de vorm van goederen en diensten, welke een waarde van 1½ mrd vertegenwoordigen”.

Het is niet aan twijfel onderhevig, dat de invloed van een toenemende geldcirculatie op het economisch proces gecompenseerd kan worden door verhoogde productie. Onder welke omstandigheden zulks zal gebeuren en hoe onder gegeven omstandigheden de „verhouding” zal zijn tussen toegenomen geldhoeveelheid en de compenserende vermeerdering van het aanbod is minder gemakkelijk te zeggen.

Ter voorkoming van misverstand ten aanzien van het

geen aan de goederenzijde gebeuren moet ter compensatie van inflatoire krachten, is het nuttig zich te realiseren, dat vergroting van de productie als zodanig nog geen compenserende werking uitoefent. Deze werking gaat slechts uit van een relatieve vermeerdering van het aanbod van goederen en diensten in het binnenlands ruilverkeer. Zo heeft bijv. een vergroting van de rijstproductie voor zover die door de producenten zelf geconsumeerd wordt en niet leidt tot een vergroot aanbod van andere producten, noch tot een vermindering in hun aankopen, monetair geen enkele invloed. Verhoogd aanbod van rijst bij gelijkblijvende productie heeft daarentegen cet. par. een deflatoire werking. Vermindering van de efficiency in de maatschappelijke arbeidsverdeling (men denke aan industriële en handelsondernemingen, voor zover zij slechts dank zij overheids-hulp in het productieproces zijn en blijven ingeschakeld) kan bij de berekening van het nationale inkomen als productievergroting te voorschijn komen zonder dat er van enige vergroting der reële productie sprake is. Zeer onzeker is het in hoeverre de stelling: 500 mln geldvermeerdering eist $1\frac{1}{2}$ mrd productievergroting, aanvaardbaar is. Het zijn slechts enkele der vele problemen die in de F.N. bewust onbesproken zijn gebleven.

„De korte beschouwing inzake de monetaire invloed van een begrotingstekort..... wordt gegeven met het bewustzijn dat daarin vele imponderabilia liggen besloten”, zegt de Nota. Het neemt niet weg, dat de door de Regering geraamde uitkomsten daardoor in hoge mate onzeker worden. Hierin ligt geen verwijt aan de Regering besloten. Wat is gedaan om tot een beter inzicht en een rationeel beleid te komen dwingt bewondering af. En wie zal het haar kwalijk nemen, dat zij onder de huidige moeilijke politieke omstandigheden niet heeft aangegeven welke minimum en maximum uitkomsten zij even goed mogelijk acht als de bedragen, die in de F.N. zijn genoemd?

Het Deviezenrapport.

Het D.R. beperkt zich vrijwel tot een analyse van 1952. In cijfers uitgedrukte verwachtingen voor 1953 zijn er niet te vinden. Volgens de F.N. kunnen de monetaire reserves per 1 Januari 1953 gesteld worden op ca 4 mrd ⁵⁾. 1 mrd hiervan is gereserveerd als werkkapitaal voor de banken; $\frac{3}{4}$ mrd wordt als „nooddeur” aangehouden. $2\frac{1}{4}$ mrd zal worden ingezet ter versterking van de betalingsmogelijkheden aan het buitenland. En wel 1,3 mrd voor 1953, 0,6 mrd voor 1954 en 0,35 mrd voor 1955.

Hoeveel is er nu voor 1953 beschikbaar voor betalingen aan het buitenland? De grote onbekende hierin is het bedrag van de exportopbrengsten. Voor 1952 is die opbrengst geschat op 9 mrd. (Het Centraal Kantoor voor de Statistiek gaf onlangs op voor de eerste 9 maanden 6.158 mln).

De raming voor 1953 wordt voor een belangrijk deel bepaald door het verwachte verloop van prijzen en export van rubber. De recente stijging van de rubberprijzen wordt hier van tijdelijke aard geacht; het gevolg van dekkingsaankopen van termijnspeculant. Mede met het oog op het verloop van de prijzen en de productie van de overige belangrijke exportproducten, moet er ernstig mede rekening worden gehouden, dat de export in totaal niet meer dan 8 mrd zal opleveren voor 1953. Voeg hierbij 1,3 mrd

⁵⁾ 4 mrd lijkt optimistisch geschat. Er zijn voldoende redenen om aan te mogen nemen, dat in het werkkapitaal der banken het geraamde bedrag van 1 mrd deviezen per 1 Januari 1953 niet ten volle meer aanwezig was. Het voor noodgevallen gereserveerde $\frac{3}{4}$ mrd zal het verschil wel kunnen opvangen.

uit de deviezenreserve, dan is er voor 1953 9,3 mrd beschikbaar voor betalingen aan het buitenland.

Volgens het D.R. is met betrekking tot de betalingsbalans 1952 het volgende te verwachten:

Import c.i.f.	R 10.180 mln
Saldo dienstenverkeer	R 641 mln
Saldo kapitaalrenten	R 493 mln
Saldo partic. kap. verk.	R 206 mln
Aflossing staatsschuld	R 156 mln
	R 1.496 mln
Totaal	R 11.676 mln

Belangrijke onderdelen van de posten diensten- en kapitaalverkeer zijn tamelijk star; op andere — bijv. transfer van winsten en afschrijvingen — is niet zonder ernstige bezwaren belangrijk te bezuinigen. Indien het saldo van deze groep van betalingen, dat in 1952 1.496 mln bedroeg, in 1953 tot 1,3 mrd beperkt bleef dan zou zulks Uw kroniekschrijver meevallen. In dat geval zou er voor de toekomst overblijven $9,3 - 1,3 = 8$ mrd, tegenover 10,2 mrd in 1952.

In 1952 zou ca 600.000 ton rijst voor 2 mrd geïmporteerd zijn. De Indonesische gedelegeerde op de in November jl. gehouden conferentie van de „Consultative Committee on Rice” gaf als importbehoefte voor 1953 wederom 600.000 ton op. Bij een onveranderde rijstprijs zou er dan voor de overige import slechts 6 mrd overblijven, tegenover 8,2 mrd in 1952. Een vermindering dus met 27 pCt! Uw kroniekschrijver heeft pessimistische geluiden vernomen; wat de particuliere import betreft 35 en 40 pCt zelfs — ondanks een gelijke schatting van de exportopbrengst — als gevolg van een minder dan evenredige beperking van de importen voor de Overheid. Zou de export inderdaad 8 mrd opbrengen, dan lijkt hem echter een dergelijke sombere kijk, althans wat de betalingsbalans 1953 betreft, niet nodig. De wereldmarktvooruitzichten voor rijst zijn aanmerkelijk verbeterd voor de importlanden, was een van de conclusies van het Consultative Committee. Prijsverlaging in exportlanden van rijst lijkt dan ook geenszins uitgesloten. De rijstoogst 1952 van Indonesië zelf is boven verwachting. Minder importrijst tegen lagere prijs biedt kans op een aanmerkelijke deviezenbesparing ⁶⁾. Wel staat hier tegenover, dat de wer-

⁶⁾ Inmiddels deelde op 8 Januari jl. President Sukarno in zijn toespraak ter opening van het nieuwe zittingsjaar van het parlement mede: „Men wil trachten te bereiken dat de rijstimport de 400.000 ton niet te boven gaat”.

kelijke import 1952 waarschijnlijk dichter bij de 11 mrd komt, dan bij de 10,2 mrd van de raming.

Wel somber gestemd is Uw kroniekschrijver met betrekking tot de verwezenlijking van de productieverhoging, welke bereikt moet worden om de inflatoire werking van het deficit in de overheidsfinanciën te compenseren. Dit deficit is zeker niet de enig mogelijke oorzaak van inflatoire tendenties. De F.N. noemt voor 1952 een vermeerdering van de circulerende geldhoeveelheid met 450 mln als gevolg van „andere oorzaken” in de particuliere sector. Welke kansen biedt 1953 in dit opzicht? Wat zullen de monetaire consequenties zijn van de activiteit van staatscredietinstellingen anders dan De Javasche Bank? Welke gevolgen zal de vermindering van de import hebben voor de nationale productie? Cet. par. een negatief effect. Het is echter de bedoeling juist die „omstandigheden” te veranderen. Zal de Regering in zodanige mate de onmisbare medewerking uit verschillende bevolkingsgroepen krijgen, dat zij de noodzakelijke verhoging in de productie bereikt? Zullen de harde cijfers en conclusies van de F.N. en het D.R. in voldoende mate het sentiment overstemmen?

Ondanks de economische noodtoestand heeft de P.N.I. in haar onlangs opgesteld strijdprogramma gesteld: geen teruggave van de olievelden in N.-Sumatra; nationalisatie van de tinmijnen, afschaffing van de bijzondere rechten van vreemdelingen om grond te bezitten enz., zonder een voorbehoud te maken t.a.v. tijd en omstandigheden.

Onwettige occupatie van ondernemingsgronden gaat nog steeds door. Maatregelen tot beteugeling daarvan zijn slechts in een enkele streek met succes uitgevoerd. De door de vakbonden gevoerde politiek doet nog steeds de arbeidskosten per eenheid product stijgen; en nog steeds betonen de ambtelijke organen belast met de beslechting van arbeidsgeschillen een tegemoetkomende houding tegenover de eisen van werknemersorganisaties⁷⁾. De verstarring van het loonpeil bemoeilijkt de aanpas-

⁷⁾ De naar het oordeel van Westerse ondernemers vaak zeer onbevredigende uitspraken zouden volgens een Indonesisch zegsman soms vermeden kunnen worden als de werkgever meer begrip toonde voor het feit dat het rechtvaardigheidsgevoel van de eenvoudige Indonesiër niet bevredigd is als beide partijen niet iets toegeven. Een eis om loonsverhoging zou voor arbiters daardoor zeer moeilijk zijn af te wijzen, indien de werkgever alleen maar gesteld had, dat zulks niet kon. Zou hij daarentegen als tegeneis loonsverlaging stellen, dan zou de arbiter mogelijk wel het loon onveranderd kunnen laten.

sing van de kosten aan de gedaalde wereldmarktprijzen⁸⁾. Mede onder invloed van het verschil in economische kracht bestaan er scherpe raciale en regionale tegenstellingen. Het ontbreken van een duidelijk inzicht in de aanhang, welke de diverse politieke partijen in feite bezitten en de voorbereidingen van de verkiezing der volksvertegenwoordiging, bemoeilijken het regeren.

De perspectivische verkleining van toekomstige voordelen is nog zo sterk en het sociale verantwoordelijkheidsgevoel vaak nog zo zeer tot de familie beperkt, dat slechts in bescheiden mate op een correleren van individueel en algemeen belang mag worden gerekend. Analoog ligt het verband tussen groeps- en algemeen belang, en tot op zekere hoogte is hetzelfde te zeggen van het individueel en groepsbelang. (Men denke in verband met het laatste aan leiders van coöperaties, vakbonden, partijfunctionarissen, n.v.'s, enz.)

Het is misschien niet overbodig op te merken, dat Uw kroniekschrijver hier niet meer dan graduele verschillen ziet met de Westerse beschouwingwijze; een gradueel verschil met betrekking tot: de tijd waarop het handelen gericht is; de samenleving waarmede rekening gehouden wordt; en de doeleinden van het handelen. Er zijn ongetwijfeld Indonesiërs, die in dit opzicht met Westerse maten meten. Zij zijn vooral in de toppen van de maatschappij te vinden. Zij moeten echter rekening houden met het feit, dat de grote massa met Oosterse maten meet. Hierdoor wordt het voor hen zo ontzaggelijk moeilijk zonder zich zelf onacceptabel te maken, het individu en de groep zich toch zo te doen gedragen, dat het volk van Indonesië als geheel gezien er wel bij vaart.

Het is niet te verwachten, dat 1953 materieel een goed jaar voor Indonesië wordt. Moge het beter uitkomen, dan Uw kroniekschrijver verwacht, en tevens het slechtste zijn van alle jaren die nog zullen volgen.

Djakarta, 9 Januari 1953.

Prof. Dr A. KRAAL.

⁸⁾ Ontslag van personeel is zodra het enige omvang aanneemt een moeizame en kostbare procedure. Indien een onderneming haar personeel wilde inkrimpen, beperkte zij zich vaak tot het niet aanvullen van het normale verloop. Bij ondernemingen wier leidinggevend personeel onvoldoende de arbeiders kon identificeren, kon deze methode alleen met succes worden toegepast, indien aan de hand van identiteitsbewijzen is te controleren, of de man die zich onder de naam van een bepaalde arbeider aandient, inderdaad degene is die de onderneming in dienst denkt te hebben. Het invoeren van identiteitskaarten heeft op zich reeds het geruisloos verdwijnen van sommige, en voor identificatie weinig voelende, arbeiders ten gevolge. In streken waar de vermindering in de werkgelegenheid voelbaar begint te worden, wordt het verloop aanzienlijk minder en stijgt de arbeidsproductiviteit. Soms zo dat een onderneming met een beduidend verminderd aantal arbeiders toch nog tot een hogere totale productie komt.

De Amerikaanse conjunctuur op lange termijn

Men schrijft ons:

In de afgelopen weken is in de Verenigde Staten een stroom van publicaties en voorspellingen verschenen over de conjunctuurvooruitzichten voor dit jaar en later. De aandacht aan dit onderwerp besteed is verheugend; omdat het blijk geeft van een zich voorbereiden op en bezinnen over een onzekere economische toekomst. Ook de wijze, waarop enkele analyses van de komende gebeurtenissen worden gemaakt, getuigen van een diepgaande behandeling van dit moeilijke thema. In dit opzicht is er een groot verschil met de periode vóór de grote beurscrisis van 1929 op te merken. In het algemeen worden geen orakeltaal of oppervlakkige voorspellingen onder het motto van „eternal prosperity” ten beste gegeven. Bestudering van enkele nog te noemen publicaties is de moeite ruimschoots waard.

Kennisgeving van de uitingen van schrijvers en spre-

kers over dit onderwerp geeft aanleiding tot de volgende globale indeling:

1. de full employment aanhangers;
2. de aanhangers van de cyclische conjunctuurbewegingen;
3. de tussengroep, welke grote waarde hecht aan bepaalde expanderende krachten.

De groep van de full employment aanhangers wordt vooral vertegenwoordigd door de economische adviseurs van President Truman. Hun laatste rapport van Juli jl. was o.a. gewijd aan dit onderwerp. Zij hebben een optimistische voorspelling voor de volgende jaren gegeven. Hoewel dit rapport qua opzet en uitwerking het beste was wat tot dat tijdstip was verschenen, zijn deze adviseurs in hun analyse o.i. op een zeker moment in een cirkelredenering geraakt. Zij gaan uit van een hoog nationaal

inkomen dat weer leidt tot hoge investeringen, die weer een hoog nationaal inkomen geven enz. ¹⁾ In hun rapport rekenen zij meer met mogelijkheden dan met waarschijnlijkheden. Zij vermijden in hun rapport bovendien het vraagstuk van de inflatie. Een verklaring van de oorzaak van de hoge economische activiteit in de Verenigde Staten in de laatste zeven jaren is niet volledig zonder daarin deze factor te betrekken.

In dit verband is een opmerking van Prof. Sumner H. Slichter interessant ²⁾. Deze meent, dat een terugslag zal intreden, maar voorkomen kan worden door actief ingrijpen. Zijn middel is een zeer matige continue prijsstijging, d.w.z. een continue zeer milde inflatie. De toepassing van dit middel is niet van de nieuwe Administratie te verwachten. Generaal Eisenhower heeft in een van zijn verkiezingsredevoeringen de na-oorlogse inflatie scherp becritiseerd. Het is zeker, dat de Federal Reserve Board een grotere invloed op de credietpolitiek zal krijgen dan deze autoriteit tot dusverre heeft gehad.

De aanhangers van de cyclische conjunctuurbewegingen zijn in te delen in wat men zou kunnen noemen de naïeve en de wetenschappelijke voorspellers. De naïeve voorspellers baseren zich uitsluitend op historische reeksen. Zij weten uit de beweging van de index van algemene prijzen over de laatste twee eeuwen, dat de prijzen in elke oorlog stijgen en na elke oorlog dalen, gepaard gaande met een depressie. Waarom zouden de prijzen in de periode na de tweede wereldoorlog anders verlopen? Zij hebben reeds in de oorlog de na-oorlogse depressie voorspeld. Nu deze tot dusverre is uitgebleven (uitgezonderd de kleine recessie van 1949), verklaren zij dit uit bijzondere omstandigheden.

Men mag de gebeurtenissen uit vroegere na-oorlogse perioden natuurlijk niet negeren. Het economisch leven vertoont in zijn dynamiek een rhythmische beweging, welke theoretisch verklaard kan worden. De ontwikkeling van de laatste decennia wijst er echter op, dat men rekening moet houden met veranderde omstandigheden. De economische orde verschilt nu eenmaal sterk van die in de vorige eeuw of zelfs van die van de dertiger jaren. Daarom is ook het patroon van de conjunctuurbeweging anders dan in de vorige of in het begin van deze eeuw.

De wetenschappelijke voorspellers van deze groep wijzen terecht op de werking van het versnellingsbeginsel en de multiplier, welke op den duur tot een overexpansie leidt. Zij zien in, dat het verminderen van een tempo in een expansie reeds kan leiden tot een zekere terugslag. Aan de andere kant hebben zij een open oog voor de veranderde economische omgeving, waarin de conjunctuurcycli zich voltrekken. Onder hen bevinden zich ook degenen, die menen, dat een terugslag niet tot een depressie, maar alleen tot een recessie behoeft te leiden.

Een van de vertegenwoordigers van deze groep heeft er onlangs ³⁾ op gewezen, dat de Verenigde Staten zich in dezelfde toestand bevinden als in de perioden, die de depressies (recessies) van 1920/21, 1929/32 en 1937/38 voorafgingen. „It is similar in some respects to the state of affairs that confronted the new Hoover Administration in 1929 after the post-war boom of the 1920's, although it seems unlikely that the decline in prospect will be nearly as drastic as that of 1929-1932”⁴⁾.

De derde groep houdt het midden tussen de genoemde

groepen. Zij schijnt zowel dicht bij de ene als bij de andere groep te staan. Niettemin is zij van beide groepen te onderscheiden. Het verschil met de full employment aanhangers is, dat deze groep aanneemt, dat de contractie-elementen na de herbewapeningsboom een terugslag kunnen veroorzaken. Zij rekent echter tevens met de expanderende krachten. Werken deze krachten tegelijkertijd en met dezelfde intensiteit, dan zal dit de stabiliteit in de volkshuishouding handhaven.

De ideeën van deze groep zijn uitermate interessant. Daarom zal verder alleen aan hun uiteenzettingen aandacht worden geschonken. Vooraf dient deze opmerking, dat het begrip stabiliteit niet moet worden opgevat in de zin van handhaving van het hoogste ooit bereikte niveau van werkgelegenheid. Een teruggang van het nationale product met ongeveer 5 pCt en handhaving op dit niveau is een aanvaardbaar uitgangspunt. Het is bijv. opmerkelijk, dat de index van de industriële productie (bevrijd van de seizoensbewegingen) van Juli tot November 1952 gestegen is van 194 tot 230 (1935/39 = 100). Deze stijging met 18 pCt heeft plaats gevonden in een jaar, dat niet alleen als het beste van de zeven vette na-oorlogse jaren wordt beschouwd, maar ook als een jaar van hoge stabiele werkgelegenheid. De fluctuaties in 1952 in de genoemde index van 217 (Januari) tot 194 (Juli) en vervolgens tot 230 (November) voltrokken zich te snel om het algemeen beeld van de hoge bedrijvigheid te verstoren.

Onder deze veronderstelling behoort tot de genoemde groep de schrijver van een artikel in Fortune ⁵⁾. Hij onderscheidt drie mogelijkheden: een full employment toestand als ene uiterste, een laagteniveau voor de productie op grond van vrij optimistische veronderstellingen en een middensituatie. De analyse vermijdt door deze aanpak de eerder genoemde cirkelredenering van de economische adviseurs. Om uit deze cirkel te geraken gaat de schrijver uit van een schatting van minimum behoeften van consumenten en bedrijfsleven. Deze minimum behoeften worden vrij hoog aangenomen als gevolg van de „built in stabilisers”, die koopkracht scheppen. Vervolgens houdt hij rekening met de normale groei van het verbruik. Zijn conclusie is, dat hoogstwaarschijnlijk de middensituatie zich in 1957 zal ontwikkelen, d.w.z. een bruto nationaal product van ongeveer \$ 350 milliard. De schrijver vermeldt niet of dit gepaard zal gaan met een recessie.

Tot de middengroep behoren ook de samenstellers van een zo juist verschenen publicatie van het U.S. Department of Commerce ⁶⁾. Ook zij wegen tegen elkaar af de contracterende en expanderende factoren. Een terugslag in 1954 is een reële mogelijkheid, dus niet een zekerheid. „We cannot conclude that business recession will or will not occur sometimes, or at any particular time during the next few years. That forces exist which could create a downturn is apparent. It is the design of both Government and business to prevent such a development, or to ameliorate it and limit its extension should it come”.

De aard van de contractie na de bewapeningsboom is duidelijk. Het is de bekende terugslag voortvloeiende uit het eindigen van grote investeringen. De samenstellers van het genoemde rapport achten een terugslag niet ongewenst, in zoverre deze noodzakelijke interne aanpassingen, vooral op het gebied van de prijzen, mogelijk maakt. Zij stellen namelijk uitdrukkelijk, dat het formuleren van een conjunctuurpolitiek zo moeilijk is, omdat

¹⁾ Zie het artikel: „Conjunctuurvooruitzichten in de Verenigde Staten op lange termijn” in „E.-S.B.” van 3 September 1952.

²⁾ In een artikel „How bad is inflation” in Harper's Magazine van Augustus 1952.

³⁾ Op een lunch-bijeenkomst tijdens de jaarvergadering van de American Economic Association, eind December te Chicago gehouden.

⁴⁾ Volgens de Wall Street Journal van 31 December 1952.

⁵⁾ „Business after the Defense Boom” in Fortune van December 1952.

⁶⁾ Onder de titel: „Markets after the Defense Expansion”.

het dergelijke noodzakelijke aanpassingen kan verhinderen. Hierin openbaart zich een principieel verschil met de „full employment” aanhangers. Deze achten dergelijke aanpassingen of overbodig, of gevaarlijk, of ontwijken in hun beschouwingen het probleem.

Aan de andere kant verschillen de schrijvers van de Department of Commerce publicatie van de tweede genoemde groep in die zin, dat zij niet onvoorwaardelijk aannemen, dat een terugslag moet intreden. Zij hechten grote waarde aan de groeifactoren in de volkshuishouding. Zij schrijven namelijk het niet-intreden van een ernstige recessie sinds 1937 toe aan het feit, dat de verminderde vraag naar goederen, welke in verschillende sectoren van het economisch leven plaatsvond niet tegelijkertijd optrad. Toen de federale uitgaven in 1945 en 1946 verminderden, werd deze daling voor een zeer belangrijk deel opgevangen door de inhaalvraag van de consumenten, door de uitkeringen aan veteranen, door de opheffing van de extra winstbelasting enz. In 1949 en opnieuw in 1951 zou de neergang van de voorradencyclus een neerwaartse spiraal in het leven geroepen hebben. In 1949 werd deze beweging versterkt door de dalende afzet van duurzame productiegoederen, in 1951 door de verminderde vraag naar duurzame consumptiegoederen. In beide perioden werkten dynamische factoren in opgaande richting. In 1949 waren dit het Marshall-plan, de belastingverlaging en vooral de stijging van de consumptieve uitgaven, in 1951 vooral de vraag naar huizen en de expansie van de investeringen van het bedrijfsleven.

De schommelingen in de meer dynamische elementen van de totale uitgaven zullen in de toekomst aanhouden. Het is echter niet te verwachten, dat de neer- en opwaartse krachten in de toekomst ongeveer even groot zullen zijn en bovendien ook in de tijd gezien zullen samenvallen. Onder de opwaartse factoren nemen de groeifactoren een belangrijke plaats in. Ook een studie⁷⁾ van Dr G. Colm kan in dit verband worden genoemd. Deze schrijver onthoudt zich eveneens van een voorspelling. Hij laat in het midden of na de piek in de defensie-uitgaven al of niet een ernstige depressie zal intreden. Hoewel hij ook waarde hecht aan de stijgende trend in de productie voor de periode tot 1960, welke hij behandelt, meent hij, wat overigens wel vanzelfsprekend is, dat de toekomstige economische gebeurtenissen voor een belangrijk deel bepaald worden door de wijze, waarop werkgevers, werknemers, boeren, Regering en consumenten op een terugslag reageren.

Het rapport van het Department of Commerce onthoudt zich van een bespreking van conjunctuurpolitieke maatregelen. Op dit gebied is een rapport⁸⁾ van een economische commissie uit het Congres een waardige aanvulling op het rapport van het Department of Commerce. Ook de commissie uit het Congres wijst vooral op de expanderende factoren, waaronder de groei van de bevolking wel de voornaamste is. Voor de economische stabiliteit en expansie moet in de eerste plaats gerekend worden op de flexibiliteit en bewegelijkheid van het particuliere bedrijfsleven. Daarnaast moet de bijdrage voor stabiliteit door middel van de flexibiliteit van de federale fiscale, monetaire en reguleringsprogramma's niet onderschat worden. De genoemde commissie schat, dat tot 1960 een investeringsbehoefte van \$ 500 milliard moet worden bevredigd (\$ 100 milliard in woningbouw en hetzelfde bedrag voor wegeaanleg en bouw van scholen en ziekenhuizen). Het rapport wijdt speciale aandacht aan het vraagstuk van een snelle uitvoering

van openbare werken als een recessie intreedt.

Omtrent het tijdstip van het intreden van een recessie wijken de meningen in het algemeen sterk af. De meeste voorspellingen denken aan de tweede helft van dit jaar met een voortzetting in 1954.

De schrijver van het artikel in Fortune is onzeker en schrijft over het jaar 1957. Het rapport van het Department of Commerce ontwijkt min of meer de vraag door er op te wijzen, dat de federale uitgaven zullen stijgen in 1953, stabiel zullen blijven in 1954 en in 1955 zullen dalen. Naast de federale uitgaven zijn echter de omvang van de uitgaven van consumenten en van de particuliere investeringen van belang. Het gedrag van de consumenten, wat betreft hun bestedingen, is in de na-oorlogse periode wisselvallig geweest. Voorspellingen daaromtrent zijn uiterst moeilijk. Hetzelfde geldt voor de particuliere investeringen. Om slechts één voorbeeld te noemen. De woningbouw heeft zich na de oorlog op een hoog niveau bewogen als gevolg vooral van drie factoren, nl. de inhaalvraag, meer huwelijken en huwelijken op jeugdiger leeftijd. De inhaalvraag is reeds bevredigd, het aantal huwelijken neemt weer af en de vraag is, of op een voortzetting van laatstgenoemde factor valt te rekenen.

Wat de investeringen van het bedrijfsleven betreft, wijst het rapport van het Department of Commerce op een zeer belangrijke factor. In zakenkringen ontmoet men de mening, dat vele ondernemers positiever zullen optreden tegen een neergaande conjunctuur dan in het verleden het geval is geweest en wel door middel van intensivering van de verkoop en door invoer van nieuwe producten. Ook de particuliere investeringsprogramma's zullen meer dan vroeger gericht zijn op lange termijn. Deze veranderde houding is zonder twijfel mede een gevolg van de algemeen aanvaarde opvatting, dat een depressie als die van 1929 tot 1933 niet zal terugkeren. Zodra deze zekerheid bestaat, de grote betekenis van de groeifactoren in een expanderende volkshuishouding duidelijker wordt, zal het bedrijfsleven in één recessie zich in haar investeringsprogramma kunnen voorbereiden op een hernieuwde stijging van het nationale inkomen, resp. van een toenemende stijging van de consumptieve uitgaven.

Ook Dr Colm wijst op de stabiliserende invloed van het opstellen van investeringsprogramma's op lange termijn door het bedrijfsleven. De Overheid kan dit volgens hem begunstigen o.a. door fiscale maatregelen en door middel van het gemakkelijker verkrijgen van kapitaal voor kleine ondernemingen.

Een doeltreffende politiek van openbare werken is daarom van uitzonderlijke betekenis. Tweeërlei effect kan dit middel op de ontwikkeling van de conjunctuur hebben. Indien namelijk de zekerheid bestaat, dat het snel kan worden toegepast, zal dit het vertrouwen van het bedrijfsleven versterken en daarmee dus de investeringen groter doen zijn dan anders het geval is. Verder is de omvang van de uit te voeren werken, vooral op het gebied van wegeaanleg en -verbetering en de bouw van scholen, hospitalen enz. zo groot, dat voor een depressie niet behoeft te worden gevreesd. De zekerheid evenwel, dat het middel snel kan worden toegepast ontbreekt tot dusverre, mede omdat ook het tijdstip van het inzetten van de neergaande conjunctuur onzeker is.

Het voorkomen van een ernstige recessie in de eerstvolgende jaren is evenwel voor de nieuwe Administratie en om overwegingen van binnenlands politieke aard en om internationaal economische en politieke redenen van het allergrootste belang. In dit opzicht wordt de nieuwe Administratie onmiddellijk voor grote problemen geplaatst.

⁷⁾ „The American Economy in 1960”, uitgegeven door de National Planning Association (December 1952).

⁸⁾ Onder de titel: „The sustaining economic forces ahead”, verschenen in December 1952.

Onze internationale binnenscheepvaart als deviezenbron

Het is zo langzamerhand een gewoonte geworden de internationale betekenis van onze exportindustrieën en dienstverlenende bedrijfstakken te meten aan de hand van hun deviezenverdiendend en -besparend vermogen. Ook bij het vervoer, met name bij de scheepvaart, de luchtvaart en het wegvervoer, heeft deze gewoonte burgerrecht verkregen, mede omdat men in een tijd van deviezenschaarste de Regering gaarne wil overtuigen van de noodzakelijkheid van bepaalde deviezenuitgaven, die naar men hoopt op de duur hun rendement in grotere deviezeninkomsten zullen afwerpen.

Zo heeft men voor een tamelijk ingewikkelde bedrijfstak als de zeescheepvaart vrij exacte berekeningen met betrekking tot de deviezeninkomsten gemaakt, waarbij men van de zgn. verliesgedachte is uitgegaan. Bij onze koopvaardijvloot vervult de zgn. „cabotage”, het zeeverkeer tussen de Nederlandse havens onderling, geen functie van enige betekenis. Alle vervoer is im- en exportvervoer alsmede vervoer tussen derde landen. Indien Nederland in het geheel niet over een koopvaardijvloot zou beschikken, zouden dus alle vrachttuitgaven, door Nederlandse ingezetenen verricht, aan het buitenland ten goede komen. De deviezenbetekenis van onze koopvaardij kan daarom het beste worden gemeten door de totale vracht- en passage-ontvangsten onzer rederijen te verminderen met de deviezenuitgaven (disbursements enz.).

Het is duidelijk, dat men een dergelijke berekening niet kan verrichten aan de hand van de calculaties van De Nederlandsche Bank, ook al zouden deze calculaties aan de openbaarheid worden prijsgegeven. Immers, de guldensontvangsten van onze rederijen worden door onze centrale bankinstelling in het geheel niet in de dienstensector verantwoord. Deze guldensontvangsten schuilen voor een goed deel in onze handelsbalanscijfers, want, indien een exporteur of verkoopt, ontvangt hij van zijn buitenlandse koper de fob-waarde van het goed, vermeerderd met de assurantie en de vracht en voldoet hij de vracht aan de reder in guldens. Bij fob-aankopen betaalt de importeur, de vracht aan de rederij in guldens; deze guldensvrachten worden zelfs niet in de goederensfeer voor onze betalingsbalans verantwoord, tenzij men de invoerwaarde tot grenswaarde zou herleiden.

Na het voorgaande is het duidelijk, dat men de betekenis van onze koopvaardij als deviezenbron met de meeste vrucht kan meten door de omzetten van een aantal representatieve rederijen te extrapoleren voor de gehele vloot en het verkregen omzetbedrag te verminderen met de geschatte deviezenuitgaven, die op haar beurt weer worden verkregen door extrapolatie van de uitgaven van de onderzochte representatieve groep. Op grond van deze berekeningen is door het Centraal Bureau voor de Statistiek uitgemaakt dat de Nederlandse koopvaardij in het jaar 1951 een bedrag van ca f 700 miljoen aan deviezen heeft ingebracht, exclusief de tankscheepvaart en de coasters.

Benaderingswijze voor de Nederlandse binnenscheepvaart.

Op een dergelijke wijze zou men eveneens de betekenis van onze binnenvloot als deviezenbron kunnen meten. Daar de moeilijkheden, die men in het bijzonder in deze bedrijfstak ontmoet, zeer groot zijn, is een soortgelijke berekening echter nog nimmer gemaakt. Het is in de

praktijk onmogelijk gebleken een gecombineerde exploitatierekening voor onze internationale binnenvoort op te stellen en wel op de volgende gronden:

- de Nederlandse binnenscheepvaart is vrijwel over de gehele linie gemengde vaart (zowel binnen- als buitenlands) en het zou al aanstonds zeer veel moeite vergen de in de internationale en nationale binnenvoort verdiende vrachtpenningen van elkander te scheiden;
- de binnenscheepvaart wordt door een groot aantal veelal kleine bedrijven uitgeoefend (de schipper-eigenaar is de meest voorkomende figuur), die in het algemeen over zeer gebrekkige administraties beschikken;
- er bestaat in de nationale zowel als in de internationale binnenvoort een zeer geringe bereidheid aan buitenstaanders een inzicht te geven in een onderdeel van de exploitatierekening.

Hier diende een andere weg te worden bewandeld, een weg die werd gezocht en gevonden in een vrachtberekening aan de hand van de zich naar, van en door Nederland bewegende goederenstromen te water en aan de hand van vrij betrouwbare schattingen van de omvang van de Nederlandse deelname aan het binnen-Duitse, -Belgische en -Franse verkeer. Voor de berekening is uit opzet het jaar 1951 gekozen, omdat dit jaar een bijzonder goed jaar voor de Rijnscheepvaart moet worden beschouwd. Deze goede gang van zaken, zich hoofdzakelijk uitend in hoge vrachten, moest in dat jaar worden toegeschreven aan vrij lage waterstanden en een omvangrijk vervoer, op welke factoren wij hier niet nader zullen ingaan.

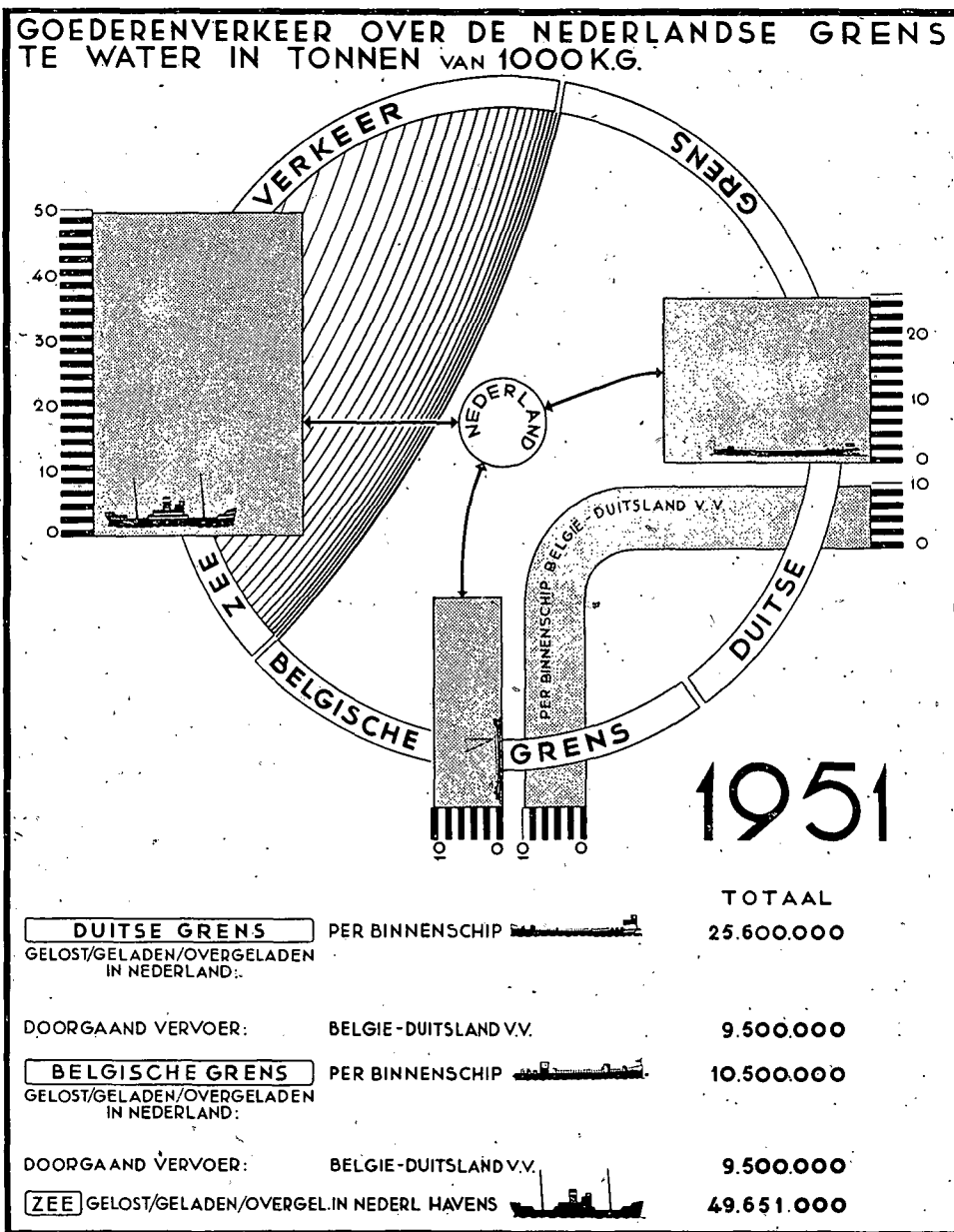
Onze internationale binnenvoort is voor zover het grootste deel Rijnvaart, zodat wij daarop in de eerste plaats onze aandacht zullen richten. De bij Lobith passerende goederenstromen hebben zowel in het opvarende als in het afvarende verkeer wisselende herkomsten en bestemmingen. Zo kan men de opvarende goederenstroom zien als ten dele van Nederland (transito en export), van België en van Frankrijk afkomstig en bestemd voor Duitsland, Frankrijk en Zwitserland. Ook in het afvarende verkeer moet men met deze enigszins gecompliceerde onderscheiding rekening houden. Een deel van het vervoer te water over onze zuidelijke grenzen (zie de bijgaande figuur¹⁾ op blz. 52) moet in dit verband derhalve tot het Rijnverkeer worden gerekend.

Niet alleen het land van lading en van lossing der goederen is van belang voor een berekening van de vrachtsom; tevens zal het noodzakelijk zijn een inzicht te krijgen in de voornaamste goederencategorieën, die met het vervoer zijn gemoeid en het aandeel van de Nederlandse vlag in dit alles. Men heeft bij de berekening derhalve met vier factoren te maken, die op verschillende wijzen dienen te worden gecombineerd:

- land van lading;
- land van lossing;
- goederencategorieën;
- vervoer onder Nederlandse vlag.

De Nederlandse statistiek brengt ons in dit verband

¹⁾ Het Havenbedrijf van de gemeente Rotterdam is zo vriendelijk geweest deze tekening ter illustratie van dit artikel te vervaardigen.

een eindweegs ²⁾. Op één punt echter laat zij ons in de steek. De combinatie van de factoren Nederlandse vlag met de landen van ladingen lossing, was niet op afdoende wijze mogelijk. Dit zo belangrijke verband kon worden afgeleid uit statistische gegevens van de Centrale Commissie voor de Rijnvaart te Straatsburg ³⁾, welke statistiek over het jaar 1950 handelt, doch een goed inzicht geeft in het verband tussen de vlag enerzijds en het land van lading en van lossing anderzijds. De gevonden verhoudingen over het jaar 1950 konden zonder bezwaar worden toegepast op de door het C.B.S. verschaftte gegevens van het jaar 1951.

Het resultaat.

Met betrekking tot het Rijnvaartverkeer naar en van Duitsland was een verdere verfijning noodzakelijk, wegens het grote verschil in vrachten, naar en van de Ruhr, naar en van het Midden-Rijngebied en naar en van de Boven-Rijn. Aan de hand van Duitse statistieken ⁴⁾ kon

deze verfijning in het grondmateriaal worden aangebracht, zodat de volgende uitkomst voor de Rijnvaartin ruime zin werd verkregen (zie de tabel onder aan de blz.).

Met betrekking tot de uitgaven in het buitenland dient te worden vermeld, dat deze uitgaven alleen de normale exploitatie-uitgaven omvatten, zoals haven- en loodsgelden, brandstoffen, smeerartikelen, scheepsprovisiën en reparaties. Deze in deviezen gedane uitgaven werden aan de hand van gegevens van de Nederlandse Particuliere Rijnvaart Centrale geschat op gemiddeld 20 pCt van de bruto vrachten in het verkeer op Duitsland, 25 pCt in het verkeer op Frankrijk en 30 pCt in het verkeer op Zwitserland.

Het bedrag van bijkans f 60 miljoen geeft een beeld van onze netto deviezeninkomsten, uit de Rijnvaart, voor zover deze Rijnvaart grensoverschrijdend verkeer is. Het binnen-Duitse verkeer, door Nederlandse schepen bewerkstelligd, het verkeer tussen Duitsland, Frankrijk en Zwitserland onder Nederlandse vlag, alsmede het verkeer te water over andere oostelijke grensovergangen is in deze berekening niet opgenomen. Hoewel de Rijnvaart als veruit de belangrijkste tak van onze internationale binnenscheepvaart kan worden beschouwd, dient nog te worden

nagegaan welke bruto vrachten de Nederlandse binnenscheepvaart in het verkeer op België en Frankrijk heeft verdiend en welk aandeel onze binnenscheepvaart heeft gehad in het buitenlandse vervoer te water, dat onze grenzen niet passeert. Vooral het aandeel in het binnen-Belgische en het binnen-Franse verkeer is moeilijk te meten, omdat op dit gebied alle grondmateriaal ontbreekt.

Netto deviezenopbrengst van de Nederlandse binnenvloot in de Rijnvaart

× f 1.000

	Bruto vrachten	Uitgaven buitenland	Netto vrachten
Afvarend			
Uit Duitsland	19.141	3.828	15.313
Uit Frankrijk	1.962	490	1.472
Uit Zwitserland	630	189	441
Totaal	21.733	4.507	17.226
Opvarend			
Naar Duitsland	25.982	5.196	20.786
Naar Frankrijk	1.020	255	765
Naar Zwitserland	28.880	8.664	20.216
Totaal	55.882	14.115	41.767
Totaal Generaal	77.615	18.622	58.993

Wat betreft het vervoer naar en van België, evenals dat naar en van Frankrijk, geeft de meergenoemde statistiek

¹⁾ Statistiek van de internationale binnenvaart 1951, C.B.S. (nog niet gepubliceerd).

²⁾ Rapport Annuel de la Commission Centrale pour la Navigation du Rhin, 1950.

⁴⁾ Statistik der Bundesrepublik Deutschland; Die Binnenschifffahrt, Juli 1949.

van het C.B.S.⁵⁾ ons enig inzicht, waarbij vanzelfsprekend het vervoer dat in feite als Rijnvaart moet worden beschouwd, buiten de berekening dient te worden gehouden. De bruto vrachtopbrengst uit dit grensoverschrijdende vervoer moet aan de hand van de vervoerde hoeveelheden en de in 1951 geldende vrachten op f 12 miljoen worden geschat; de netto opbrengst op f 9 miljoen.

Het verkeer binnen Duitsland, alsmede dat tussen de andere Rijnsoeverstaten, het binnen-Belgische en het binnen-Franse verkeer, kan slechts op een vrij grove wijze worden geschat, waarbij de hulp is ingeroepen van deskundigen in de Rijn- en binnenvaart⁶⁾. Nederlands aandeel aan het binnen-Duitse verkeer en het verkeer op de Duitse kanalen is na de oorlog door het Duitse „Kabotageverbehalt” tot zeer geringe proporties teruggebracht. Volgens een verklaring van Dr L. Seiermann⁷⁾ zou de Nederlandse deelname aan het binnen-Duitse verkeer in 1951 niet meer dan \$ 1 miljoen hebben bedragen. Ook moet de Nederlandse binnenscheepvaart op de Rijn tussen Duitsland, Frankrijk en Zwitserland van geringe betekenis worden geacht, zodat een netto deviezenopbrengst van f 4 miljoen zeker niet zal zijn overschreden. Het Nederlandse aandeel in het binnen-Belgische en het binnen-Franse verkeer is omvangrijker. Het belooft naar schatting f 6,5 miljoen, waarvan na aftrek van de uitgaven een bedrag van f 5 miljoen aan netto deviezeninkomsten resteert.

Samenvattend kan het volgende beeld van de netto deviezenopbrengsten van de Nederlandse binnenvloot worden opgesteld:

A. Rijnvaart	grensoverschrijdend	f 59 miljoen
	binnen-Duits enz.	„ 4 „
B. Vaart op België en Frankrijk	grensoverschrijdend	„ 9 „
	binnen-Belgisch en binnen-Frans	„ 5 „
C. Totale netto deviezenopbrengst	Nederlandse binnenscheepvaart 1951	f 77 miljoen

Slotbeschouwing.

Wij zijn er ons van bewust, dat deze berekening van de netto deviezeninkomsten van onze binnenscheepvaart slechts een globaal karakter draagt. De berekening van de inkomsten uit de zuivere Rijnvaart kon met de grootste exactheid worden uitgevoerd. Doch ook ten aanzien van deze berekening past ons een grote reserve. In het bijzonder in de Rijnvaart doen zich tal van internationale verstrengelingen voor, waardoor de zo logisch lijkende berekening van de netto vrachtopbrengsten van de onder Nederlandse vlag varende schepen niet geheel opgaat. Vele onder onze driekleur varende schepen behoren in wezen toe aan Zwitserse, Duitse, Franse of Belgische concerns. Anderzijds zijn tal van Zwitserse, Duitse, Franse en Belgische ondernemingen gelieerd aan Nederlandse bedrijven. Wanneer men alleen reeds denkt aan de poolvorming op de Rijn met de daaruit volgende verdeling van de vrachten, zal men moeten erkennen dat een aan de hand van de goederenstromen gemaakte berekening van de deviezenopbrengsten slechts een oriënterende waarde kan hebben. Naast de vrachten vervullen bovendien nog andere opbrengsten een functie. Noch de

sleeplonen, noch de passagegelden hebben wij in onze berekening betrokken. Wanneer wij zouden aannemen, dat de financiële verbindingen over en weer elkaar zouden opheffen, begaat men in ieder geval een sprong in het duister, omdat men niet weet of deze compensatie inderdaad bestaat. Een onnauwkeurigheid van 10 pCt in het genoemde totaal van f 77 miljoen is daarom zeer wel mogelijk, waarbij het zeer waarschijnlijk is dat de deviezenopbrengst hoger ligt dan het aangegeven bedrag, gezien de omstandigheid dat enkele inkomstenbronnen buiten beschouwing zijn gebleven.

Bezien wij de gegevens van onze binnenscheepvaart in het raam van onze betalingsbalans, dan moeten wij helaas tot de slotsom komen dat een bedrag van f 77 miljoen ons teleurstelt, temeer omdat 1951 als een uitzonderlijk gunstig jaar wordt beschouwd. Wat dat betreft slaat onze zeescheepvaart als deviezenbron een heel wat beter figuur (f 700 miljoen). Dat de cijfers van onze zeescheepvaart zoveel gunstiger zijn, is in de eerste plaats een gevolg van de grotere omvang van onze koopvaardijvloot, wier inhoud in tonnen draagvermogen ongeveer het dubbele is van het draagvermogen van de aan de Rijnvaart deelnemende tonnage van onze binnenvloot. Tevens kan worden gesteld dat de conjunctuur voor onze zeescheepvaart gunstiger is geweest, hetgeen tot uitdrukking komt in de grote vraag naar scheepsruimte, vooral in de tankscheepvaart. Ten slotte kan worden gesteld dat onze koopvaardijvloot in sterke mate aan het verkeer tussen derde landen deelneemt, hetgeen van onze Rijnvloot niet kan worden gezegd. De Rijnvaart vertcont, zelfs in het gunstige jaar 1951, nog een belangrijke overcapaciteit, hetgeen wordt bewezen door de omstandigheid dat in het genoemde jaar alleen reeds in Nederland 300.000 à 400.000 ton scheepsruimte voor opslagdoeleinden werd gebruikt. Een vergelijking tussen beide takken van verkeersbedrijvigheid heeft overigens slechts een zeer betrekkelijke waarde, temeer, daar de nationale en internationale Nederlandse binnenvloot in zekere zin communicerende vaten zijn.

Niettemin moet het mogelijk worden geacht dat onze binnenscheepvaart als deviezenbron een grotere betekenis krijgt. Wij komen hier in het brandpunt van de Rijnvaartproblematiek. Sommigen zien een Nederlands voordeel in zo laag mogelijke vrachten en een zo groot mogelijk aandeel in het totale Rijnvervoer; anderen wensen in de eerste plaats hoge vrachten, terwijl de omzet hen minder interesseert. De gemaakte berekening leert ons in ieder geval dat de zeer redelijke vrachten in het jaar 1951 nog bij langé na niet voldoende zijn geweest om onze internationale binnenvaart die armslag te verschaffen, waardoor zij haar taak als beroepsvervoerder ten behoeve van de Westeuropese gemeenschap naar behoren kan vervullen. Het is maar al te bekend dat niet alleen Duitsland, doch ook België en Frankrijk een Rijn- en binnenvaartpolitiek volgen die funest is voor de Nederlandse binnenvaart, terwijl de Zwitserse reservatenpolitiek evenmin goed doet aan onze Rijnvaartpositie. Moge Nederland in het kader van de Europese economische integratie in zijn transportfunctie naar waarde worden geschat, waardoor onze Rijn- en binnenvaart, die betekenis in het transportbestel kan krijgen, waarop zij qua omvang en qua menselijke en technische prestaties recht heeft.

⁵⁾ Statistiek van de internationale binnenvaart 1951, C.B.S. (nog niet gepubliceerd).

⁶⁾ Hiertoe zijn adviezen ingewonnen, zowel uit de kring van de reders als die van de particulieren.

⁷⁾ Ontleend aan verslag van Commissie 1 (23/24 April 1952) van de Centrale Commissie voor de Rijnvaart.

Economische vraagstukken in de Verenigde Naties

Men schrijft ons:

Zoals bekend, werd de vergadering van de V.N. op 21 December 1952 afgesloten. De hervatting van de besprekingen in Februari a.s. zal in hoofdzaak betrekking hebben op nog hangende politieke aangelegenheden, waaronder de kwestie Korea. De besprekingen van andere onderwerpen, sociale, juridische en begrotingsaangelegenheden betreffende, alsmede het probleem van de menselijke rechten, zijn op 21 December afgesloten en beëindigd. Dit geldt ook t.a.v. de economische vraagstukken, die ter sprake zijn gekomen tijdens de jongste zitting van de V.N. te New York.

De werkwijze van de Algemene Vergadering van de V.N. is aldus, dat zij Commissies aanwijst ter bestudering van groepen van verwante vraagstukken. De besprekingen in de Commissies vinden uiteindelijk haar neerslag in een reeks resoluties, welke evenwel alsnog aan het oordeel van de Algemene Vergadering dienen te worden onderworpen.

De Economische Commissie (de zgn. 2e Commissie) heeft bijna 50 maal vergaderd. De vrucht van haar arbeid is vervat in een 7-tal resoluties, welke alle door de Algemene Vergadering tijdens haar slotzitting op 21 December zijn goedgekeurd. Hieronder volgen de titels van de resoluties:

- I. expanded programme of technical assistance for the economic development of under-developed countries;
- II. financing of economic development of under-developed countries;
- III. financing of economic development through the establishment of fair and equitable international prices for primary commodities and through the execution of national programmes of integrated economic development;
- IV. migration and economic development;
- V. land reform;
- VI. right to exploit freely natural wealth and resources;
- VII. activities of regional economic commissions and economic development of under-developed countries.

'Indien men de materie overziet, die door de 2e Commissie in behandeling werd genomen, dan valt het op, dat zij practisch geheel bestaat uit vraagstukken, welke verband houden met de minder ontwikkelde gebieden.

Reeds van het begin van de oprichting van de V.N. heeft men de ontwikkeling van de minder ontwikkelde gebieden als een vraagstuk gezien van bijzonder groot gewicht. En dit om verschillende redenen. Politiek betekent het voortbestaan van grote delen van de wereld in een toestand van mindere welvaart een gevaar voor de wereldvrede. Het lage levenspeil van honderden miljoenen mensen veroorzaakt spanningen, die zowel nationaal als internationaal tot grote verwickelingen aanleiding kunnen geven en hier en daar ook reeds hebben gegeven. Ook in sociaal opzicht acht men de aanwezigheid van de mindere welvaart in grote delen van de wereld onaanvaardbaar. Het is duidelijk, dat economisch gesproken zo spoedig mogelijk gestreefd dient te worden naar verheffing van het levenspeil en de welvaart van de minder ontwikkelde gebieden. Het is immers niet zo, dat de wereld door twee waterdichte schotten is verdeeld. Er is tussen de economieën van de hoger en de minder-

ontwikkelde gebieden een interdependentie aanwezig, die zich op tal van wijzen openbaart. Zo zal een geringe koopkracht in minder ontwikkelde gebieden remmend werken op de expansie van de economieën van de hoger ontwikkelde gebieden.

Het is derhalve verklaarbaar, dat van het begin van de V.N. af het probleem van de ontwikkeling van de minder ontwikkelde gebieden altijd grote belangstelling heeft gehad. Tijdens de jongste zitting van de V.N. is de bezorgdheid voor het lot dezer gebieden groter dan ooit. De zaak immers is, dat in 1952 en ook thans nog de minder ontwikkelde gebieden over het algemeen verward zijn in ernstige economische moeilijkheden. Ten gevolge van de daling van de grondstoffenprijzen na de Korea-boom zijn vele minder ontwikkelde gebieden met de volgende moeilijkheden geconfronteerd:

- I. achteruitgang van de exportopbrengsten; dientengevolge;
- II. achteruitgang in deviezen, inkomen en belastingen;
- III. betalingsbalansmoeilijkheden;
- IV. achteruitgang van de import, waardoor stagnatie in de wederopbouw en verdere economische ontwikkeling;
- V. inflatie.

Toen het Korea-effect nog ten volle werkte, vreesde men reeds voor deze gang van zaken. Uiteindelijk is de „boom” van korter duur gebleken dan dat de betrokken landen voldoende gelegenheid zouden hebben passende voorzorgsmaatregelen te nemen. Hoe het ook zij, het is thans een feit, dat de minder ontwikkelde gebieden in een toestand van volle recessie verkeren. Indien deze recessie aanhoudt, zal via de vermindering van importen en de beperking van de transfer in de dienstensector een ongunstige invloed uitgaan op de economieën van de hoger ontwikkelde gebieden. Daarbij kunnen cumulatieve effecten en/of die van de multiplier optreden.

In werkelijkheid is de toestand dermate ernstig, dat maatregelen op korte termijn nodig zijn. Het is evenwel de tragiek van elke internationale organisatie, dat zij veelal te langzaam werkt. Met dat al dient elke poging tot leniging van de nood welkom te worden geheten.

Wanneer men de door de V.N. aangenomen resoluties nader beschouwt, dan kan men deze onderbrengen in ongeveer drie grote groepen, t.w.:

I. Resoluties, die betrekking hebben op de directe verhoging van de productie in de minder ontwikkelde gebieden. Hiertoe kunnen worden gerekend die resoluties, die onder het hoofd „landhervorming” ten doel hebben de voedselproductie te verhogen (resolutie V). Ook kan men tot deze categorie rekenen resolutie no VI, omdat naar de mening van de minder ontwikkelde gebieden de vrije exploitatie van de eigen natuurlijke rijkdommen de productie in het eigen land ten goede komt. Ook de resolutie betreffende de migratie kan in deze categorie worden ondergebracht (resolutie no IV).

II. Resoluties, die de productie in de minder ontwikkelde gebieden beogen te vergroten door het verlenen van technische bijstand. Het is bekend, dat de minder ontwikkelde gebieden, ondanks de aanwezigheid van een groot arbeidsreservoir, aan het euvel lijden van een gebrek aan hetgeen men zou kunnen noemen „technical know how” en „managerial skill”. Het behoort tot de grote verdiensten van de V.N., dat zij aan minder ont-

wikkelde gebieden technische bijstand verleent in de vorm van deskundigen op velerlei gebied. De resolutie (no I), die thans door de Algemene Vergadering is aanvaard, beoogt door een betere regeling van de contributie van de leden aan het werk van de technische bijstand meer zekerheid en continuïteit te geven.

III. Resoluties, die ten doel hebben de productie te stimuleren in minder ontwikkelde gebieden door financiële hulp te verschaffen. Behalve aan „technical know how” en „managerial skill” ontbreekt het de minder ontwikkelde gebieden in hoge mate aan het voor het doen van investeringen benodigde kapitaal. Er is door een groep van experts, benoemd door de V.N., een schatting gemaakt van de kapitaalbehoefte van de minder ontwikkelde gebieden. Men komt zo ongeveer tot een bedrag van 18 milliard dollar per jaar, indien men het nationaal inkomen zou willen verhogen met 2 pCt. Op dit gebied is in internationaal verband in concreto nog weinig gedaan. De International Bank heeft aan enkele landen langlopende leningen gegeven, doch van een grootscheepse kapitaalvoorziening is voorshands geen sprake. Ook de thans aangenomen resoluties bevatten geen concrete plannen, die uitgevoerd zouden kunnen worden. De oprichting van een International Finance Corporation (resolutie no II), alsmede de beschikbaarstelling van goedkoop kapitaal voor bepaalde projecten (eveneens resolutie no II), verkeren alle in het stadium van studie.

Tot deze categorie van resoluties, nl. financiële bijstand, kan ook worden gerekend de resolutie betrekking hebbende op de harmonische ontwikkeling van de terms of trade (resolutie no III). De minder ontwikkelde gebieden toch zijn, wat hun deviezeninkomen betreft, afhankelijk van de export hunner grondstoffen. Vertoont de ontwikkeling van hun ruilvoet ten opzichte van die der geïndustrialiseerde landen een harmonisch beloop, dan volgt daaruit een zekere stabiliteit van inkomen, waarvan een deel kan worden bespaard. Een schoksgewijze ontwikkeling van de ruilvoet heeft onmiddellijk tot gevolg, dat haar inkomen onstabiel is, dientengevolge de besparingen en uit dien hoofde weer de investeringen en de productie.

De resolutie, die betrekking heeft op de samenwerking tussen de regionale organisatie van de V.N., zoals de E.C.E., de E.C.A.F.E. en de E.C.L.A. (resolutie no VII) is van organisatorische aard te achten. Zij beoogt een betere samenwerking te bevorderen tussen de regionale commissies van de V.N.

Twee resoluties vooral gaven aanleiding tot grote controversen. Eén betreft die van het recht van elke staat tot vrije exploitatie van de natuurlijke rijkdommen. De andere gaat over de regeling van de terms of trade. Men kan t.a.v. de gedachtewisseling over beide aangelegenheden stellen, dat de afgevaardigden verdeeld waren in twee kampen, nl. in die van de hoger ontwikkelde en die van de minder ontwikkelde gebieden. De eerste groep stond over het algemeen afwijzend tegenover beide resoluties; de tweede groep was daar voorstandster van. Met betrekking tot het recht tot vrije exploitatie van de natuurlijke rijkdommen, stelden de hoger ontwikkelde landen zich op het standpunt, dat dit recht als zodanig voor geen betwisting vatbaar is. Men is evenwel beducht, dat van dit recht misbruik zou kunnen worden gemaakt in de vorm van nationalisatie van vreemde investeringen. Daartegenover stelden de minder ontwikkelde gebieden dat hun nationaal belang, met name hun politieke en economische souvereiniteit, de erkenning van genoemd

recht vordert, vooral omdat men meent, dat soms door inmenging van vreemde mogendheden aan dit recht te kort wordt gedaan. Tot de felle voorstanders van deze resolutie behoorden, behalve de initiatiefnemer Uruguay, Bolivia en Iran. Hoewel bij de stemming de scheiding tussen hoger en minder ontwikkelde gebieden duidelijk waarneembaar was, moet toch worden opgemerkt, dat in feite die scheiding niet zo scherp was. Met name onthielden enkele hoger ontwikkelde gebieden zich van stemming, terwijl aan de kant van de minder ontwikkelde gebieden er landen waren, die weliswaar vóór stemden, doch zonder enthousiasme. Kennelijk konden deze landen moeilijk, om formele en principiële redenen, zich neutraal tonen tegenover het recht tot vrije exploitatie van bij hen aanwezige natuurlijke rijkdommen; nog minder konden zij zich tegen de resolutie verklaren. Het was duidelijk, dat men vóór stemde, alhoewel men eigenlijk de resolutie liever niet in behandeling had gezien, omdat men het daarin vervatte recht eigenlijk vanzelfsprekend en voldoende verankerd in de eigen constitutie vindt en zij maar aanleiding geeft tot controversen en misvattingen.

De tweede resolutie heeft betrekking op de terms of trade. Ook hier liep de scheiding tussen de hoger ontwikkelde en minder ontwikkelde gebieden. T.a.v. dit onderwerp kan worden gezegd, dat er sprake is van een reëler scheiding. De hoger ontwikkelde gebieden vonden het niet wel doenlijk om t.a.v. de ruilvoet tussen grondstoffen en industriële artikelen te komen tot een „fair just and equitable relation”. Hiervoor ontbreken huns inziens de benodigde criteria. Wat is, aldus gevraagd, een rechtvaardige ruilvoet? De minder ontwikkelde gebieden betoogden, dat het voorshands ontbreken van scherpe definities en criteria geenszins de wereld behoeft te noodzaken tot werkloosheid. Zo bestaat geen eensgezindheid over bijv. het begrip conjunctuur en toch kunnen maatregelen worden genomen, die in genoemde richting gaan. Bovendien, betoogde men, wordt de zaak immers verwezen naar een commissie van experts. Enkele hoger ontwikkelde landen stelden, dat de experts moeilijk een oplossing zouden kunnen vinden; zodat hun werk vruchteloos zou zijn. Deze resolutie is uiteindelijk door de Algemene Vergadering aangenomen zodat de materie op de volgende zitting van de V.N. wederom ter sprake zal komen.

Deze a.s. vergadering belooft op economisch gebied veel interessants te geven. Men zal alsdan beschikken over het advies van de hierboven bedoelde commissie van deskundigen over de terms of trade, verder over de invloed van substitutie-artikelen op die terms of trade, vervolgens over het advies betreffende de beschikbaarstelling van goedkoop kapitaal en de oprichting van een International Finance Corporation. Tenslotte zal ook nader worden besproken de aangelegenheid van de verhoging van de voedselproductie.

De 7e vergadering van de V.N. heeft op economisch gebied weinig concreets opgeleverd. Dit was te verwachten. Toch moet het als een verblijdend teken worden aangemerkt, dat eens per jaar de vertegenwoordigers van vele naties bij elkaar komen om in vrije gedachtenwisseling essentiële problemen met elkaar te bespreken, en al divergeren niet zelden de standpunten, het blijft altijd een winst, dat men hen aan elkaar bekend stelt. Lange tijd bijv. heeft men van mening verschild over de organisatie van technische bijstand door de V.N. Deze technische bijstand behoort thans tot de creditposten van de wereldorganisatie.

De Vereniging voor de Staathuishoudkunde

De vergaderingen van de Vereniging voor de Staathuishoudkunde hebben terecht een goede naam. De prae-adviezen, ook de laatste weer, mogen er zijn. De debatten staan op hoog peil en worden gevoerd in goede toon. Men ontmoet er oude vrienden en bekenden uit het gehele land. En toch....

In de goede oude tijd was de Vereniging voor de Staathuishoudkunde („en de Statistiek”, zoals het toen luidde) het centrum der Nederlandse economen. Aangezien de economie toen nog grotendeels een liberale economie was, voerden uiteraard de liberalen hier de boventoon.

En thans? De socialist, die economische problemen wil bezien, vindt daartoe ruimschoots gelegenheid in het kader der Wiardi Beckman Stichting. Zo hebben ook andere volksgroepen hun eigen centra gekregen. Ik noem slechts de mij uit eigen ervaring bekende economen-conferenties van Kerk en Wereld: Ook kreeg men hogeschooldagen, landdagen van academici e.d.

Resultaat: de V. v. d. St. is in feite niet meer *de* maar *een* organisatie op dit terrein. Vermoedelijk de grootste en zeker de meest bekende. Maar toch: *een* organisatie en wel, door de loop der geschiedenis, een organisatie van naar ik hoop aan te tonen wel wat eenzijdig en ouderwets karakter.

Wie komen op de vergadering? En vooral, wie komen er naar voren? Mede doordat de niet-liberalen geleidelijk hun eigen milieu's schieden, hebben zij aan de V. v. d. St. minder behoefte dan de liberalen of niet-politiek. Gevolg: er moege dan, gelijk de laatste keer, op een bepaalde vergadering een socialistische voorzitter zijn en altijd ook wel minstens één niet-liberale prae-adviseur en diverse niet-liberale debaters, toch domineert de liberale sfeer. Een aantal socialisten is altijd wel aanwezig en enkelen komen ook wel naar voren — maar het is opvallend hoeveel bekende figuren uit deze kring niet hier nooit ziet. Typisch-confessionele klanken, hetzij Protestant, hetzij Katholiek, hoort men zelden of nooit. Als er figuren uit die kringen spreken, blijft vrijwel steeds hun Christelijke achtergrond.... op de achtergrond!

Dit laatste heeft een uiterst belangrijk gevolg: een volkomen gesecculariseerd karakter der vergaderingen — en dat ondanks het feit, dat Tilburg en de economische faculteit van de V.U. deel uitmaken van onze economische wereld. Ook prae-adviseurs en sprekers, van wie men weet dat zij gelovige Christenen zijn en dat hun visie op economische vraagstukken hierdoor sterk is bepaald, geven daarvan in *dit* milieu vrijwel nooit uiting. Dat dit gesecculariseerde karakter dan weer vele gelovigen er toe brengt om economische vraagstukken maar liever elders te bespreken, ligt voor de hand.

Resultaat: menige niet-liberaal zal het gevoel hebben hierin te eenzaam te zijn. Het is niet alleen de liberale gezelschap te hebben, maar typisch liberaal-op-zijn-best, als volkomen gelijkwaardig wordt ontvangen en aangehoord, ja, misschien zelfs prae-adviseur of voorzitter kan zijn — maar waar hij zich toch een beetje een vreemde eend in de bijt voelt. Met alle mogelijke gevolgen van dien — vooral wanneer hij periodiek moet bezuinigen.

Een tweede opmerking. Vijfentwintig of meer jaar geleden werd men op vergaderingen als deze bij voorkeur „debatten”. Men stelde meningen fel tegenover elkaar.

Men vond het prachtig als de vonken, van intellect en/of van debatteerkunst, er af vlogen. Elkaar overtuigen of elkaar beter begrijpen was zeker niet het eigenlijke doel. Dat was: een debat. Dus niet, wat men tegenwoordig een „gesprek” noemt: een discussie, waarbij men, mede gedreven door boven-wetenschappelijke motieven, poogt tot elkaar te komen, liefst tot één conclusie zelfs, of desnoods tot een inventarisatie van de punten waarover men het nog niet eens is, doch het later eens hoopt te worden, nog voortgezet gesprek.

De V. v. d. St. wordt niet steeds, ouderwets, gekenmerkt door het „debat” en niet het „gesprek”. Dat geeft de vergaderingen een bepaalde sfeer. De zaal leeft op als een Prof. Josephus Jitta jaarlijks op zijn bekende geestige wijze zijn even bekende mening ten beste geeft (dit laatste is zelfs niet eens nodig — strikt genomen — als het maar amusant is) of, voorbeeld van de jongste vergadering, als een Prof. Verdoorn kans ziet om in een korte repliek zijn belangrijkste tegenstanders op bijzonder handige wijze, belangen van de tegenstanders al is verdwenen doet er minder toe. Want het was een debat en geen gesprek — eens worden is geenszins nodig.

Bij deze „debat”-vorm past, dat men debatteert tegen een prae-adviseur, niet tegen iemand. Die „iemand” komt zich hier n.l. niet, gelijk tegenwoordig in vele andere kringen geschiedt, vóór de discussies een minuut of vijf op het podium presenteren opdat het publiek althans even een persoonlijke indruk van hem heeft kunnen krijgen — ach neen, dat was in een ouderwets debat, waarbij het ging om boven-persoonlijke wetenschappelijke theses en niet om een gesprek tussen levende, stervende en om meer zekerheid worstelende mensen, ook niet nodig. De vraag is echter, of deze vorm nog past in deze tijd, en dan vooral als het gaat om een kwestie als, gelijk de laatste keer, Europa, waarmede wij allen, als het goed is, existentiëel en zeker niet alleen louter-wetenschappelijk worstelen, moeten worstelen. Ik antwoord op die vraag zeker niet bevestigend.

Een laatste punt. Bij de huidige moderne „gesprek”-vorm pleegt men, om niet alleen de brilante debaters tot hun recht te laten komen en ook niet alleen diegenen die het aandurven om in een volle zaal in het bijzijn van vele hooggeleerden en met de pers als medelusteraar in een paar minuten hun mening te uiten over de meest ingewikkelde problemen, de vergadering veelal in kleinere „discussiegroepen” te verdelen, die dan een wat meer intiem gesprek voeren, waar iedereen tot zijn recht kan komen — waarop dan op een later uur een gesprek volgt, waarin de resultaten der groepsdiscussies met de meningen worden besproken. Deze methode maakt dat men iets verder af komt van de sfeer van de voetbalmatch, waar een groot deel van het publiek zich bepaalt tot applaudiseren.... of zich ook wel eens stierlijk verveelt, en alleen nog maar op het eind zit te wachten, resp. voor het eind wegloupt.

Ook deze moderne methode van discussiegroepen kent de V. v. d. St. blijkbaar nog niet. Ik betreur dat. Laat ik er aan toevoegen, dat ik daarentegen toejuich, dat men de vergadering van December jl. heeft doen aanvangen

met het laten spreken van een tweetal daartoe uitgenodigde „official debaters”, beiden bijzonder deskundig op het aan de orde zijnde terrein. Dat is een toe te juichen moderniteit, die boven de oude debatform uitgaat.

Schrijver dezes, géén liberaal, heeft vele vergaderingen van de V. v. d. St. bijgewoond en hoopt het nog vaak te doen, zelfs al blijft alles bij het oude. Anderzijds komt het mij echter voor, dat het gewenst is, dat er in Nederland één organisatie zou zijn op dit terrein, die waarlijk de centrale organisatie zou kunnen worden genoemd — en ik zou het alleen maar toejuichen, als de V. v. d. St., die nu eenmaal de oudste brieven heeft, zou trachten dit weer te worden. Eenvoudig is deze opgave zeker niet; men zou ook op dit terrein naar „integratie” moeten streven en we weten nu wel, na 20 December, dat dat een moeilijk probleem is — zelfs in dit geval, waar men althans de mathematische vergelijkingen vermoedelijk wel zou kunnen vermijden.

Toch hoop ik, dat dit artikel velen, en met name het bestuur van onze aloude Vereniging voor de Staathuishoudkunde, er toe zal brengen om eens over dit probleem te denken en hieromtrent zo mogelijk tot een „gesprek” te komen.

's-Gravenhage.

Ed. van Cleeff.

INTERNATIONALE NOTITIES

Verlaging van uitvoerrechten in Indonesië

Kortgeleden is bekend gemaakt, dat het extra-uitvoerrecht voor enkele producten uit Indonesië is verlaagd. Zo zal tot 30 Juni 1953 bedoeld recht op copra 10 pCt bedragen (tot dusver 15 pCt), op palmolie en palmpitten nihil (tot dusver 5 pCt); verder blijft de algehele vrijstelling van een algemeen uitvoerrecht op thee tot eind Juni 1953 gehandhaafd, vervolgens werd een gelijksoortige vrijstelling, maar dan voor het gehele jaar 1953, gegeven voor sisal en manilla-hennep, onder aantekening, dat restitutie van reeds betaalde rechten over de periode 1 Februari 1951 tot eind Januari 1952 kan worden verleend.

De economische toestand in Indonesië heeft verleden jaar aanleiding gegeven tot het nemen van maatregelen, die neerkomen op de beperking van de invoer. Dit was noodzakelijk in verband met de slinkende deviezenvoorraad. Importbeperkingen evenwel zijn economisch gesproken negatief van karakter. Zij mogen de betalingsbalanspositie tijdelijk verbeteren, doch aan de economische ontwikkeling, die behoefte heeft aan de import van verschillende goederen, komen zij niet ten goede. Uiteindelijk zal de verbetering moeten komen door de verhoging van de productie, in een land als Indonesië o.a. van de productie voor de export. Het terugnemen van bepaalde, destijds in de hausse geheven uitvoerrechten, wijst in de richting van de exportbevordering en mitsdien van de ondersteuning van de daarop betrekking hebbende productie. Importbeperkingen hebben veelal een spectaculair karakter, zodat zij meer de aandacht van het publiek trekken. Het lijkt nuttig, ook te wijzen op andere maatregelen, die door de Indonesische Regering zijn genomen en welke een meer positief karakter dragen, nl. steun aan productie en export. Uiteraard zal het wegvallen van bepaalde uitvoerrechten een nadelig gevolg hebben voor de Schatkist, doch de Regering in Indonesië is blijkbaar van mening, dat handhaving dier rechten slechts inkomsten waarborgt op papier, omdat in concreto de rechten toch niet kunnen worden geïncasseerd van

wege de stagnerende export bij handhaving van deze indirecte belasting.

BOEKBESPREKINGEN

Diederich, J.: Vragenlijst voor marktonderzoek. Systematische gerangschikte lijst van vragen ten behoeve van fundamenteel en toegepast onderzoek. H. E. Stenfert Kroese N.V., Leiden. 1953, 105 blz., f 6,25.

Ferro, H.: De indeling van Nederland in economisch-geografische gebieden. Voorzien van een handleiding. H. E. Stenfert Kroese N.V., Leiden 1953, 96 + VI blz., f 6,75.

Wars van elke principiële bespiegeling richten beide werkjes zich rechtstreeks tot de practijk „van alle dag” van het marktonderzoek. Niet worden de grote lijnen, doch de details onderstreept, waarmede het bedrijfsleven dagelijks heeft te maken. Is de pretentie van de auteurs dan ook niet geweest iets nieuws te brengen, zij hebben beide een belangrijke bijdrage geleverd om het marktonderzoek weer iets dichter binnen het bereik der gemiddelde onderneming te brengen, dan tot nu toe het geval was. Als voordeel mag daarbij tevens gelden, dat elk van hen stamt uit de kring van adviseurs op het gebied der marktanalyse en verkooporganisatie, zodat hun werk kan steunen op een ruime praktijkervaring.

De heer Diederich behandelt in zijn *Vragenlijst voor marktonderzoek* zo volledig mogelijk alle factoren die bij het onderzoek van een-nieuwe markt of bij de heroriëntering t.a.v. een reeds bewerkte markt een rol kunnen spelen. Hij geeft in zijn zgn. „checklist” de allerkleinste bouwstenen waaruit een totaal-overzicht kan worden opgebouwd van de gaardheid van een markt en de eisen welke deze aan de verkooppolitiek stelt. Deze checklist — de eerste die bij mijn weten in het Nederlands werd gepubliceerd — heeft echter van nature iets komisch. Ogen-schijnlijk lijkt hij weinig meer dan een opsomming van allerlei zaken, waarvan het belang niet steeds voor zichzelf spreekt. Desondanks is het nut van deze lijsten boven elke twijfel verheven, getuige het feit, dat zij in de Verenigde Staten van overheidswege worden gepubliceerd en verspreid. Dit nut is voornamelijk gelegen in de omstandigheid, dat de checklist juist door zijn volledigheid behoedt voor een onvolledigheid of te grote eenzijdigheid bij de beoordeling van marktvragestukken. Op deze wijze kunnen in vele gevallen fouten bij de afzetbeoordeling en de opzet van de verkooporganisatie worden vermeden.

Deze komische indruk welke de vragenlijst vestigt, is daarbij welhaast onvermijdelijk. Het aantal vragestukken waarop de marktanalyse een antwoord moet geven is nu eenmaal zeer groot, en voor haast elk dezer vragestukken moet steeds weer op dezelfde basisgegevens worden teruggegrepen. Zodoende is elke vraag van de lijst a.h.w. een op zichzelf staande eenheid gebleven, die slechts relief krijgt, indien zij wordt beschouwd tegen de achtergrond van een concreet probleem der verkooppolitiek. In de practijk tracht men wel deze moeilijkheid te omzeilen, door in een tabel met dubbele ingang in de kop de vragestukken der verkooppolitiek en in het voorwerk alle ten deze relevante marktverschijnselen bijeen te brengen. Gaat men bij de opsomming dezer verschijnselen echter enigszins in detail, dan wordt de tabel door haar grootte spoedig onhanteerbaar. Het is echter te betreuren, dat schr. niet één der reeds bestaande kleinere checklists in tabelvorm als bijlage heeft gegeven. Dit zou

ongetwijfeld verhelderend hebben gewerkt. Afgezien hiervan is de door schr. gekozen oplossing de meest praktische. Door af te wijken van de tabelvorm is een zeer verregaande detaillering van meer dan veertig bladzijden mogelijk geworden. Door tevens de doelstelling i.v.m. het uiteindelijke vraagstuk niet in de wijze van vraagstelling tot uitdrukking te brengen, is tevens vermeden, dat er a.h.w. een „bias” bij het af-checken en de beantwoording der vragen ontstaat.

De verschillende vragen hebben achtereenvolgens betrekking op de volgende onderdelen:

1. Het product zelf	6. Belemmerende factoren
2. Structuur afzetgebied	7. Concurrentie-analyse
3. De eigenlijke afnemers	8. Financieringsvraagstukken
4. Methode van verkoop	9. Wijze van aflevering
5. Prijsbepaling	10. Reclame

Voor de „field-worker” en de niet als zodanig gespecialiseerde marktonderzoeker geeft de checklist zodoende een zekere leidraad, zeer in het bijzonder indien buitenlandse markten worden onderzocht, zoals bijv. door de explorateurs van het C.I.H.A.N. geschiedt.

Voor de eigenlijke marktonderzoeker zelf zal deze lijst zijn hoogste rendement afwerpen, indien hij zonder checklist nagaat, welke verschijnselen „in principe” voor de behandeling van zijn vraagstuk in aanmerking moeten worden genomen. Is zulks eenmaal geschied, dan zal een controle met de checklist haast steeds factoren aan het licht brengen die ten onrechte waren verwaarloosd en dit zal dan veelal tot een andere opzet van het onderzoek leiden. Op deze wijze wordt de soepelheid van het denken, voorwaarde voor een onbevooroordeeld rapport, zoveel mogelijk gestimuleerd, zonder dat de theoretische lijn en de originaliteit van de oorspronkelijke opzet in de veelheid der vragen van de checklist te loor gaan.

Ferro's *Indeling van Nederland in economisch-geografische gebieden* geeft een algemeen begrijpelijke uiteenzetting van de betekenis dezer gebieden voor de verkooppolitiek en het marktonderzoek. Zeer terecht wordt de nadruk gelegd op het belang dezer indeling voor een juiste afbakening van de verkooprayons, de beoordeling van de verkoopprestaties der reizigers etc. De praktisch hanteerbare vorm, waarin de verschillende gegevens betreffende deze indeling thans ter beschikking is gekomen, betekent voor het bedrijfsleven een welkome aanvulling van het beschikbare documentatiemateriaal.

De indeling door schr. behandeld is de bekende „Beredeneerde indeling” in 186 gebieden welke ongetwijfeld de fijnste en de met de meeste zorg uitgewerkte indeling is, welke thans ter beschikking staat. Zij voldoet in het algemeen aan twee criteria, nl. dat der economische homogeniteit en dat der homogeniteit t.o.v. het zgn. verzorgingscentrum. Qua algemene bruikbaarheid staat deze indeling daarom verre bovenaan. Dit neemt echter niet weg, dat al naar het doel, dat men met een indeling nastreeft, andere criteria soms de voorkeur zullen verdienen. In dit opzicht is schr. naar mijn mening wel zeer eenzijdig en mist zijn betoog de diepgang, die ook op het niveau van zijn behandelingswijze vereist zou zijn geweest. T.a.v. de indeling op grond van de frequentie der telefoongesprekken wordt bijv. opgemerkt, dat deze niet bruikbaar zou zijn voor een indeling in economisch-geografische gebieden. Zulks is echter door de telefoonindeling nooit beoogd. Zij tracht uitsluitend tot een indeling in homogene verzorgingsgebieden te komen, hetgeen iets geheel anders is. Dat de economische structuur zich niet steeds bij die der verzorgingsgebieden zal aansluiten, ligt in de zin van de rede, evenals bij de beredeneerde in-

deling gebieden voorkomen, waarbinnen geen centraal verzorgingscentrum is gelegen. Zie ik echter wel, dan is het eigenlijke bezwaar van schr. dat de gebieden der telefoonindeling soms een groter of minder groot areaal bestrijken, dan die der beredeneerde indeling. Zijn critiek zou dan de omstandigheid betreffen, dat niet steeds verzorgingscentra van dezelfde graad van belangrijkheid zouden zijn onderscheiden. Bij mijn weten is dit echter een algemene moeilijkheid die geenszins de telefoonindeling alléén eigen is, doch zich eveneens nog bij de hantering der 186 „beredeneerde” gebieden doet gevoelen.

Practisch van zeer groot belang, met name voor de verkooppolitiek, is tenslotte schr.'s eigen indeling van het land in 21 „natuurlijke rayons”. Men kan zich echter afvragen op welke punten deze indeling een vooruitgang betekent t.o.v. Prof. Keuning's indeling op grond van de economische hiërarchie der gemeenten en op welke punten zij een achteruitgang vormt. (Overigens mist men in deze publicatie node Prof. Keuning's overzichtelijke en uit didactisch oogpunt belangrijke kaart). Afgaande op de praktische ervaring van de auteur mag evenwel worden aangenomen, dat zijn indeling in „natuurlijke rayons” beter dan welke andere ook aan de behoefte van het bedrijfsleven is aangepast. Vele lezers zullen daarom teleurgesteld zijn, dat elke documentatie t.a.v. deze rayons alsmede enkele globale gegevens t.a.v. ieder der rayons als geheel (totale bevolking etc.) in deze uitgave nog ontbreekt. Waar het betoog van auteur in de natuurlijke rayons zijn hoogtepunt vindt, kan men hier het gevoel van een sterke anti-climax niet van zich afzetten. Hopelijk zal een volgende druk schr. de gelegenheid bieden deze lacune aan te vullen.

¹s-Gravenhage.

Prof. Dr P. J. VERDOORN.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

Gedurende de verslagweek vond op de geldmarkt een verdere verruiming plaats. Evenals in het algemeen in 1952 het geval was, was er wederom een stroom van middelen naar de banken gericht. Blijkens de weekstaat van De Nederlandsche Bank per 12 Januari 1953 vertoonde de deviezenvoorraad nl. een aanwas van f 19 mln t.o.v. de week tevoren, terwijl een daling van de chartale circulatie ad f 73 mln in dezelfde richting werkte. De geldmarktтарieven weerspiegelden deze ruimte. Callgeld noteerde de gehele week $\frac{1}{2}$ pCt, waarbij het aanbod de vraag overtrof. De marktdiscounto's voor schatkistpapier met resterende looptijden van korter dan een jaar bewogen zich tussen $\frac{5}{8}$ pCt voor Januari- tot $\frac{15}{16}$ -1 pCt voor October/November/Decemberpapier.

Het deze week uitgekomen jaarverslag van de Rotterdamsche Bank illustreert de grote lijn van de ontwikkeling van de geldmarktsituatie in 1952 nog eens op duidelijke wijze. De post Nederlands schatkistpapier steeg bij deze bank in 1952 met f 194 mln (= 30 pCt). De voor de financiering hiervan benodigde middelen vonden grotendeels hun oorsprong in een stijging van de „crediteuren” (+ f 138 mln) en de „termijndeposito's” (+ f 20 mln) en anderzijds in het vrijkomen van geld door afneming van de credieten aan het bedrijfsleven („debiteuren” — f 21 mln).

De kapitaalmarkt.

Op de aandelenmarkt heerst de laatste weken een vrij gunstige stemming, tot uiting komend in een stijging van de verschillende aandelenindexcijfers tot een niveau, dat het laatste jaar niet meer voorkwam.

Door het C.B.S. gepubliceerde cijfers over de omvang der emissies geven voor aandelenemissies in 1952 een bedrag van slechts f 35 mln aan, tegen f 254 in 1951. De totale geregistreerde aandelenomzet ter beurze bedroeg in deze beide jaren f 327 mln resp. f 389 mln. De koersdruk door de emissies op het aandelenkoersniveau (dat in 1952 daalde) uitgeoefend, kan in het afgelopen jaar derhalve op het eerste gezicht niet zeer belangrijk zijn geweest. Echter moet er rekening mede worden gehouden, dat de storting ad f 57 mln op de Unilever-emissie van 1951 eerst in Januari 1952 plaatsvond, dat een aantal van de aandeelhouders, die op de aandelenuitgiften van 1951 slechts inschreven teneinde het realiseren van grote koersverliezen te voorkomen, althans uit te stellen, in 1952 nog aan het vinketouw zat om deze nolens volens verworven aandelen tegen acceptabeler koersen te spuien en dat voorts in 1952 talrijke stockdividenden werden uitgekeerd die wat hun effect betreft, met aandelenemissies overeenkwamen.

De a.s. introductie van een betrekkelijk klein bedrag aandelen van de beleggingmaatschappij Unitas trok de afgelopen week de aandacht. Deze instelling heeft decennia lang een besloten karakter gedragen en wordt thans tot „open” beleggingmaatschappij, hetgeen fiscale en andere voordelen biedt. Voor zover dat uit de in het prospectus gepubliceerde gegevens valt na te gaan, zou het grote succes der gevoerde beleggingspolitiek voor een belangrijk deel, althans de laatste jaren, moeten worden toegeschreven aan het bezit van een grote Amerikaanse portefeuille (hetgeen ook voor de bestaande „open” beleggingmaatschappijen hier te lande geldt).

Gedurende de verslagweek werden door de deviezenautoriteiten enige verruimingen aangekondigd op het buitenlandse kapitaalverkeer. Aandelen A.K.U. werden geplaatst op de lijst van „internationaal verhandelbare” fondsen, hetgeen medebrengt, dat buitenlanders die hier beschikken over tegoeden, die slechts in de binnenlandse kapitaalsfeer mogen worden belegd, voortaan deze aandelen niet meer mogen kopen. Omgekeerd kunnen buitenlanders, die vroeger aandelen A.K.U. verwierven, deze thans desgewenst in andere „internationaal” verklaarde Nederlandse fondsen omzetten. Aanvankelijk bestond er ter beurze uit dezen hoofde enig aanbod in aandelen A.K.U.

Voorts werd bekend gemaakt, dat de zgn. Dera en Arbus vergunningen door De Nederlandsche Bank zodanig zullen worden verruimd, dat voortaan niet slechts meer bepaalde aangewezen, doch vrijwel alle dollareffecten door de arbitrage op buitenlandse beurzen zullen kunnen worden gekocht. Van een herstel van de vooroorlogse vrijheid op het gebied van het kapitaalverkeer met Amerika is hiermede uiteraard nog geen sprake. Het principe is en blijft n.l. dat dergelijke aankopen alleen plaats mogen vinden met door verkoop van dollareffecten door Nederlanders verkregen dollars. Gezien het chronische dollartekort van ons land schijnt het voor afzienbare tijd uitgesloten, dat de centrale bank uit haar voorraad „vrije” dollars beschikbaar zal stellen voor een dergelijke vorm van kapitaalexport. Momenteel is dit vraagstuk overigens niet actueel, daar de Nederlandse beleggers vrijwillig zoveel Amerikaanse fondsen afstoten, dat er de laatste tijd meer aanbod dan vraag naar „effecten” dollars bestaat.

In de Memorie van Antwoord aan de Eerste Kamer inz. de Rijksbegroting 1953 verdedigde de Minister van Financiën nog eens de handhaving van het zgn. rentegamma. Tegenover het monopolioide kapitaal aanbod der institutionele beleggers in deze sector van de kapi-

taalmarkt moet de positie der kapitaalvragers wel door rentevoorschriften worden versterkt — aldus ongeveer deze verdediging — wil prijsopdriving worden voorkomen. Momenteel draagt dit meningsverschil een min of meer academisch karakter; de „goedkoop-geldpolitiek” is thans geen brandende kwestie meer. De maximumvoorschriften van het rentegamma missen het laatste halfjaar immers effectiviteit, omdat de marktcondities zodanig zijn, dat de gemeenten e.d. op voor hen voordeliger voorwaarden kunnen lenen. Wellicht dat in de toekomst dit punt weer actueel zou kunnen worden; waarschijnlijk echter zal het „gamma” na de toegepaste verhogingen dan niet meer zo'n hartstochtelijke oppositie wekken, met name niet bij de institutionele beleggers, die merendeels zelfs tegenstanders zijn van een hoge rentevoet, als de afgelopen jaren het geval was.

Aand. indexcijfers..	9 Jan. 1953	16 Jan. 1953
Algemeen	139,6	141,6
Industrie	199,5	202,5
Scheepvaart	153,8	155,8
Banken	130,1	130,8
Indon. aand.	43,2	43,9
Aandelen.		
A.K.U.	154½	155¾
Philips	160	164
Unilever	179¾	185
H.A.L.	129	129
Amsterd. Rubber	79½	80½
H.V.A.	85½	88
Kon. Petroleum	309¼	315¾
Staatsfondsen.		
2½ pCt N.W.S.	77¾	77¾
3-3½ pCt 1947	9315/16	9318/16
3 pCt Invest. cert.	9411/16	941/16
3½ pCt 1951	9813/16	9815/16
3 pCt Dollarlening	93½	93¾
Diverse obligaties.		
3½ pCt Gem. R'dam 1937 VI ...	97¾	98¾
3½ pCt Bataafsche Petr.	98¾	99½
3½ pCt Philips 1948	96½	97¾
3¼ pCt Westl. Hyp. Bank	92¾	92½

J. C. BREZET.

DIVERSEN

Te koop van verlofganger, goed onderhouden

FORD de France,

8 cyl., prijs f 1275,—. Deskundig onderzoek toegestaan. Spoelder, Terheydenstraat 9, Haarlem.

**EIGEN BEHEER
VAN PENSIOENFONDSEN**

★★★

Er zijn sterke argumenten voor
EIGEN BEHEER
waardoor men soeverein blijft in eigen kring
en waardoor veelal belangrijke kostenbesparing mogelijk is.

★

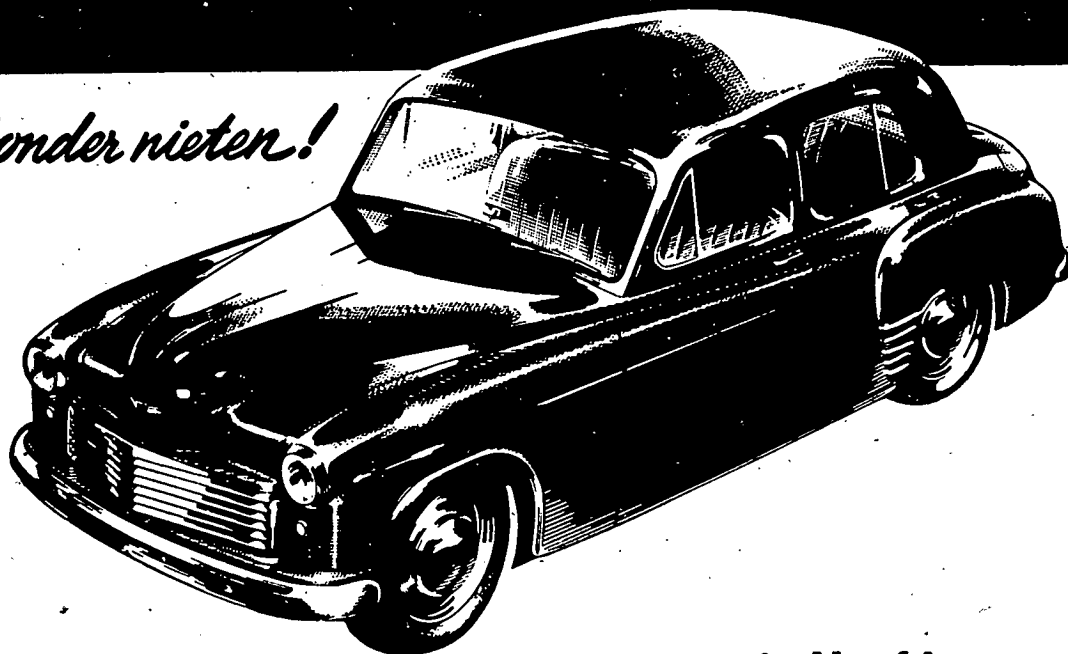
Voorlichting, oprichting, belegging en
beheer door:

**N.V. Hollandsche Belegging en
Beheer Maatschappij**

KEIZERSGRACHT 706, AMSTERDAM-C.

LOTTERIJ

Zonder nieten!

1e Hoofdprijs:

**Automobil Hillman Minx
Saloon ter waarde van
f 6955.-**

**120.000 loten
leder lot een prijs!**

Giro No. 389900 van Het Nederlands
Studenten Sanatorium te Laren N.H.

Prijs per lot f 1.-

ter dekking van reeds gemaakte kosten van bouw
en inrichting van het Studenten Sanatorium te Laren,
alsmede t.b.v. de aankoop van geneesmiddelen.

goedgekeurd bij beschikking van de Minister van
Justitie 2e afd. A: L.O. 520/197, dd. 25-10-1952
Trekking t.o.v. Notaris J. Zwart te Amsterdam
voorjaar 1953.

STICHTING

**HET NEDERLANDS
STUDENTEN SANATORIUM**

